Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАР, 3 август, 1976 шу. • № 94 (5605). • Мах 2 кеп.

510 ЭЗАР ТОНН ЯЛАТ ДАККХАР ДУХЬА

ПЛАНАШ ТIЕХКХОАЧАШЪЮ

Гурахьа ялата йийна культураш толамца чуйийца баьннаб Гудермесски района юрта боахама къахьегамхой. Хьувкъам дог гIоздоаккхаш ба. ХIара гектара тIара 24,3 центнер ялат чудера, план 20,4 центнер йолаш.

Къаьстта дика хьувкъаьй ка болча ялата культураш «Новогрозненский» совхозе (совхоза директор нов. Волков). План 16 центнер йолаш хIара гектара тIара 31,5 центнер ялат чудера цу боахама кхаш леладераша.

«Кошкельдин с к и й», «Герзельский», «Терек» совхозашка, «Дружба» колхозе хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 29 центнер ялат чуийцар.

Паччахьалкхенга ка бола ялат доххара планаш тIехкхоачашъяь дукха боахамаш да районе. Иштта, «Новогорский» совхоза къахьегамхоша укх шера план 300 тонн йолаш 885 тонн ялат дехкад паччахьалкхенга хIанзле, хIаьта «Кошкельдинский» совхоза план 600 тонн йолаш — 937 тонн, «Терек» совхоза план 2500 тонн йолаш —2760 тонн, «Восточный» совхоза план 500 тонн йолаш 635 тонн ялат дехкад. Цул совгIа хIанз а тIехь паччахьалкхенга ялат дохкаш а ба цу боахамий къахьегамхой.

Ялат чуэцача хана района комбайнераштa юкъе яьржа хиннача яхье хьалхара ши моттиг «Кошкельдинский» совхоза механизатораша Абдурашидов Вахаси Вьюсуров Гайсолтаси яьккхар. Вахас 250 гектара тIара 758 тонн ялат аьрдар, хIаьта Гайсолтас 200 гектара тIара— 607 тонн. ХIанз Шалински района «Автуринский» совхоза къахьегамхошта ялат чуэца новкъостал деш ба уж.

Ялат чуийцачул тIехьагIа берригa шоай теркам ма-могга сихагIа лаьтта а аьха планагIа шозлагIа юв культураш дIайийва яхара тIабахийта къахьегаш ба района кхаш леладераш.

Т. ЗОЛИН.

ТОЛАМЦА ЧАКХЪЯЬККХАЙ ПЛАН

Гурахьа дIадийна ялаташ планах 891 тонн чуда дезаш бар («Назрановский» совхоза БурокIалхарча отделене кхаш-ка балхаш дераш. Цу даькъе кIа — 369 тонн, мукх — 522 тонн. ХIаьта 28 июле совхоза хьатта 361 тонн кIаи 638 тонн мукхи Iобехкаб цар, планал совгIа 108 тонн. 18 центнер лаьрхIа хиннача метта хIара гектара тIара 23 центнер а йоаккхаш чуийца баьннаб мукх. Сихдаь хьоккхаш да юхейнсача 30 гектара тIара кIа. Цу майдан тIара 60 тоннал кIеэнгагIа доацаш Даьхен амбарашка шоаш ялат дIачулургхиларах тийша ба отделене механизатораш. ХIана аьлча хIара гектара тIара чуэц 21,5 центнер.

Тха хьинар долча механизатора Зязиков Урусхана звенос доал даьд цуна. ХIаьта цунца социалистически яхье а баьнна шо-шоай кхашка культураш дика хьалкхееш ба генараш леладеча Плиев ГIапура, гIожа доакъар кийчдеча Келоев Мухьмада, силоса хьажюIаш ехееча Цунтольгов Абуязита, ялата хьажкIаш лелаеча Ведзижев Мусий, шекара свеклашта доалдеча Плиев Жабраила звеной доакъашхой. Цар шоай декхараш толамца кхоачашдергхилар хьахьоккхаш я таханара Зязиков Урусхана котало.

С. ГАГИЕВ,
отделене парторганизаце секретарь.

СИЙ ДОЛА АХАРХО

Малгобекски районерча йоккхача Ачалкхе хьаьнала къа а хьегаш вахаш ва шовзткъеиттт шу даьнна Гагиев Жахой Ахьмад. Из массанена дика вовз укхаза.

1944-ча шера Казахстане, Кустанайски областа Затобольски районе механизаторий курсаш чакхъяьхача, колхоза кхаш леладеча бригада бригадиралла хьожавир дика юртaбоахама техниках кхеташ вола къона тракторист Гагиев Ахьмад. 1957 шу тIакхаччалца цу цхьан боахаме болх беш чакхваьлар из колхоза кулгалхой цо беча балха геттара раьза болаш.

1957-ча шера денз Йоаккхача Ачалкхе кхаш леладеча бригада бригадир волаш болх бу Ахьмада. Хьалхарчул хьалхагIа гIотташ, тIехьарчул тIехьагIамара ца вужаш, ший балхах дика кхеташ, бригада коллектива барт чIоагIбеш хьаьнал къахьег Ахьмада укх ткъаь шийтта шера. Цуна тешал ду кадрай отделе долча Ахьмада учетни карточко а. Казахстане болх беча хана а укхаза а дика болх барах кулгалхоша баркал оалаш дукха йоазош даьд карточка тIа.

Эшаш йола техника а йолаш дика вIаштIехьбаьккхаб доакъар кийчдеш йолча цун бригада болх къаьстта укх шера. Цар кийчъяьй 2300 тонн сенаж, план 800 тонн йолаш, Iалашъяьй 670 тонн йол. ХIанз чах аргIаш деш ба цун бригада къахьегамхой. ХIаьта балха нормаш тIехкхоачаш ца еш ди дIа а дахийтац бригада коллективо. Ший цIагIа а кIезига гIулакхаш дац Ахьмада. Цун 12 бер да — ворхI воIи, пхи йоIи. ВоккхагIа вола воI хIанз Советски Эскаре гIулакх деш ва. ВорхI бер Йоккхача Ачалкхерча № 17 йолча юкъерча школе дешаш да. Уж балха тIера, нахаца дег тIара, советски обществана пайдана болаш хьалхкхебара йоагIа йоакхо ю Ахьмада.

— Лаьттаца дийзад аз сай вахар. ХIаьта дукха а деза сона из. Лаьтта оахача, цун хий дуллача, кхыдола Iунал деча хана дега тоам хул сона. МоллагIа цхьа болх беш ца хилча Iелац со. Цудухьа деш хIама а доацаш юрта юкъе а баьнна «лаьре» хабараш дувцаш лелача нахах тамаш а ю, — йоах Ахьмада.

Иштта ва сий дола ахархо Гагиев Жахой Ахьмад.

И. БАРАХОЕВ.

«Союзавтоматстром» яхача опытно - экспериментальни завода коллективо иттлагIча пятилетка укх хьалхарча шера белгтала дика толамаш доах. Завода цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхле лелаеш хьайоагIа механосборочни цех. Цу коллективага я завода карара кара тела ЦIе байракх.

СУРТА ТIА: механосборочни цека болхлой: (аьрдехьара аьттехьа) слесарь Е. С. Митин, бригадир В. В. Козлов, слесарь Ю. В. Дягилев.

А. ТРУНОВА сурт.

Балха моттиг кхай тIа еце...

КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара Л. И. Брежнева Кубане ялат кхедерашка дахьийтача письмос къахьегама хьинар айдаьд республика кхаш леладерий санна промышленни предприятей болхлой а.

— Вай республика ялат кхедераша ялат дукхагIа чуэцеи из паччахьалкхенга дукхагIа дохкеи доккхий социалистически декхараш тIайийцад укх шера, — аьлар ший новкъосташца къамаьл деш БоргIанерча компрессорни станце машиниста Исламов Асланбека. — ХIаьта уж декхараш дикагIа кхоачашдара вай гIо де деза царна. ХIана аьлча мехкдаьттаца йовгIаш йолча газови конденсатох вай гулдеш дола бензин тракторий, комбайний, машиний двигателашта чIоагIа эшаш да. Цудухьа цу мах болча продукта цхьаь-цаI грамм йойта бокъо яц вай.

— Из бакъда, — аьлар механика Горский Михаила. — Вай кхашка къахьегаш деце а вай балхах тийша ба ялат кхедерий къахьегам. ДIахо механика дийцар шоай станце производственни декхарех.

Цу коллективе новкъосташта масал а луш беркате къахьег компрессорий машинисташа А. Исмаилова, А. Кондратенкос, кочегара Н. Морозовас, слесара С. Шишханова, кхычар.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

КА БОЛА ЯЛАТ ЧУЭЦАР

(31 июле кхаччалца, проценташ)

Районаш	хьекха даьначох аьрда даьннар	цхьан дийнахьа чуийца гектараш	Ялат доххара план кхоачашъяр
1. Гудермесски	100	—	140
2. Малгобекски	100	1	131
3. Наурски	100	—	117
4. Шелковской	100	—	116
5. Грозненски	97	1	80
6. Надтеречни	95,2	0,6	104
7. Сунженски	90,2	2	131,5
8. Урус - Мартановски	89	3	137
9. Шалински	89	7	114
10. Ачхой-Мартановски	89	4	79
11. Советски	69	8	64
12. Ножай-Юртовски	66	3	103
13 Веденски	61	3	33,3
14. Назрановски	44	3	36
Республике гIолла	92	2	107

ФЕРМАШТА — МА-МОГГА ДУКХАГIА ДОАКЪАР

Iан замалахьа чусоцадергдолча хьайбашта шортта доакъар Iалашдара берригa теркам тIабахийта къахьегаш ба хIанз республика доакъар Iалашдераш. Денгара денга тIакхет колхозашкеи совхозашкеи Iалашду доакъар.

Республике 19 июль денз 27 июль тIакхаччалца Iалашъяьй 6,6 эзар тонн йол, сенаж—500 тонн, ча — 22,1 эзар тонн, даьккхад 700 тонн баьций витаминни хьоар.

Йол Iалашъяра балхаш къаьстта дика чакхдоах Малгобекски, Надтеречни, Наурски, Шалински районашка. Из тайпа доакъар Iалашдара задани юкъера лаьрхIача 50—65 процент кхоачашйина цу районий юрта боахама къахьегамхоша. Йол Iалашъяра планаш кхоачашъе хьалха санна тIехья дусаш да Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Урус-Мартановски районий боахамаш.

Укх шера 26 июль тIакхоачаш республике доакъар Iалашдарах йола СВОДКА (план процентащца)

	йол	ча	баьций хьоар
1. Ачхой - Мартановски	40	20	40
2. Веденски	12	17	—
3. Грозненски	43	29	77
4. Гудермесски	42	33	50
5. Малгобекски	50	51	29
6. Надтеречни	54	22	33
7. Назрановски	49	1	22
8. Наурски	62	32	75
9. Ножай - Юртовски	25	7	—
10. Советски	—	18	—
11. Сунженски	42	36	75
12. Урус - Мартановски	24	24	20
13. Шалински	65	35	14
14. Шелковской	63	62	85
Республике	43	32	66

ЭСКАРА ИНАРАЛА Д. Ф. УСТИНОВНА СОВЕТСКИ СОЮЗА МАРШАЛ ЯХА ВОИНСКИ ЗВАНИ ЯЛАРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу: Эскара инарала Устинов Дмитрий Федоровича Советски Союза Маршала воински звани лойла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
30 июль, 1976 шу.

* * *

Д. Ф. Устинов ваьв 1908 шера г. Самаре (хIанз г. Куйбышев) болхлочун дезале. 1927 шера денз КПСС член ва. 1927 шера профтехшкола чакхъяьккхай, слесара болх баьб. 1934 шера военно-механически институт чакхъяьккхачул тIехьагIа артиллерийски Iилма-тохкама форда институте инженералла, цул тIехьагIа инженер - конструктор, корттерча конструктора заместитель, завода директор волаш болх баьб.

1941—1953 шш. — халкъа комиссар, цул тIехьагIа вооружене министр. 1944 шера инарал - полковник яха воински звани еннай цунна. 1953 — 1957 шш. — СССР оборона промышленноста министр. 1957 шера денз 1965 шера кхаччалца — СССР Министрий Совета Председатела заместитель, тIаккха хьалхара заместитель, СССР ВСНХ председатель. 1965 шера денз КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, КПСС ЦК секретарь, 1976 шера март бетта хержав КПСС ЦК Политбюро членалла. Укх шера апрель бетта дена — СССР оборона министр.

Производство вIаштIехьйоаккхачен герзий керда тайпаш карадерзадечен доаккхий гIулакхаш карагIдувларах чов. Устиновна 1942 шера Социалистически Къахьегама Турпал яха цIи еннай, хIаьта 1961 шера цунна еннай Социалистически Къахьегама Турпала «Серп и молот» яха шоллагIа Доашо медаль, Паччахьалкхен преме лауреат ва из.

«САЛЮТ-5»: ЛАЬТТА ТОХКАМАШ ДЕШ ДА

Полета управлене центр. 30 июль. (ТАСС). Московски хана. 11 сахьат даьлча «Салют-5» яха орбитальни Iилман станци Лаьттан гонахьа гIолла 605 го баьккха яьлар, царех 362 — экипаж тIа а йолаш.

Полета программага хьежжа 29-чей 30-чей июле космонавташ В. В. Волынов и В. М. Жолобови лаьттан сурташ доахаш хилар. Уж сурташ даьхад пайдане оахкалаш дола районаш гучаяхар, лоамашкара селевой кхерами сейсмоактивности мингтай хьажар, гидротехнически сооруженешта проектировани яра районашка тохкамаш дар духьа, хIаьта иштта кхыдола халкъа боахама лоархIаме дола дешаш къоаста дар духьа. Сурташ даьхад Украина къулбехьен даькъ тIа, Молдаве, Алтайски крае, Прикаспийски лохленашка.

Космонавташа еча докладех, телеметрически информацехи «Салют-5» яхача орбитальни Iилман станце система бортa системаш болх лерттIа беш я. Экипажа шинна а члена могашлеи, хьали дика да.

«КОСМОС-846» ЛЕЛАШ Я

1976 шера 29 июле Советски Союзе урагIъяхийтай аргIанара Лаьттан искусственни спутник «Космос-846».

Спутника тIа оттаяй космически аренаш дIахо тахкара йола Iилман аппаратура. Аппаратура лерттIа болх беш я. Хьакхоачача информацешта обработка еш я координационно - вычислительни центр.

(ТАСС).

УРУС-МАРТАНОВСКИ РАЙОНА № 132 ЙОЛЧА АЛХАН-ЮРТОВСКИ ХОРЖАМИЙ ОКРУГЕ ГIОЛЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ДАРА ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМИЙ КОМИССИ ЧIОАГIЪЯРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьара Совета харжарах йолча Положене» 37, 38, 39 статьяшка хьежжа чIоагIъйойла Урус-Мартановски района № 32 йолча Алхан-Юртовски хоржамий округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара йола окружной хоржамий комисси общественни организацейи къахьегамхой коллективайи баь дикалаш юкъе а болаш:

Окружной хоржамий комиссе председатель Кадыров Хьусен Мадырович — Урус-Мартановски районии коммунистически организацегара.

Окружной хоржамий комиссе председатела заместитель Ахмаев Iаьла Эльбердович — Алхан-Юртовски участкови больница болхлой коллективагара.

Окружной хоржамий комиссе секретарь Бисултанова Руман Нуридовна — Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Кагирхой Союза Урус-Мартановски районии организацегара.

Окружной хоржамий комиссе членаш:

Машаев Мухьади — «Красноармейский» яхача совхоза болхлошкара, юрта боахама специалисташкара, гIулакхерча нахагара.

Сайдулаев Ахьмад — «Красноармейский» яхача совхоза болхлошкара, юрта боахама специалисташкара, гIулакхерча нахагара;

Хамидова Тамара Абуевна — «Красноармейский» яхача совхоза болхлошкара, юрта боахама специалисташкара, гIулакхерча нахагара;

Широкова Тамара Александровна — юртбоахамен заготовкайи болхлой, гIулакхерча наьха профессиональни союза Урус - Мартановски районии организацегара;

Эльмурзаев Увайс — бувзама Урус-Мартановски районии узела болхлошкареи гIулакхерча нахагареи;

Юнусова Букку — «Красноармейский» яхача совхоза болхлошкара, юрта боахама специалисташкара, гIулакхерча нахагара.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 30 июль, 1976 шу.

Нов. В. И. КУЛЕБЯШКИНА «ЗА СПАСЕНИЕ УТОПАЮЩИХ» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Хи чу дода бер кIалхардоаккхаш майра гIулакх карагIдаларах СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа «За спасение утопающих» яха медаль лойла Кулебяшкин Виктор Ивановича — академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Къахьегама ЦIеча Байракха ордена Грозненски мехкдаьтта института ассистента.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 21 июль, 1976 шу.

ДоттагIаша гIо дир

Дагадоацаш, цIаьхха доагIаш хул во. Тийшача балхах, кIийленера тохача вонех да мохк агар. Иштта, газеташа массехк ди хьалха хоам марра. 28-ча июле 23 сахьати 18 минути яьлча эпицентр вай республикерча Советски районей ГуржагIанеи доазув долчча а йолаш мохк аьгар.

Лаьтто йийттача чингаша ираза нах боабаьбеце а тоъал зе даьа Урус - Мартановски, Ачхой - Мартановски, Сунженски районерча лоаман даькъерча боахамашта, бахача наьха цIеношта. Цхьабакъда укхаза саг воханзар. ХIараваp ший метта дIа а этта шийгара доаггIар деш ва. Уж шек бацар шоаш цхьаъ ца хиларах, шоашта эшача гIодергхиларах тийша бар.

Тахан вайх саг цецвоалаш хIама дац нахага хало кхаьчча эггара хьалха Iаьдал а доалаш лоалахой гIо де оарцагIбовлаш хилар. Иштта селхан диъ сахьат доаллаш Ачхой - Мартане кхаьчар вежарашха йолча Дагестанера ялх сага лаьрхIа ханна чуIе дукха палаткаш, юврагIаш, пхьегIаш, берий хIамаш, кхыдараш дахьаш ена хьалхара машинаш.

Цу сахьате Ачхой - Мартан юрта хилар Дагестански АССР Министрий Совета председатела заместитель О. А. Алиев, Новолакски райисполкоме председатель Ю. О. Омаров, КПСС Хасав - Юртовски райкома секретарь Э. Э. Нуцалханов, Хасав-Юртовски горисполкома председатела заместитель Р. И. Джумалиев юкъе вола вежарашха йолча Дагестана делегаце дакъа лоацаш йола района къахьегамхой митинг.

Митинге къамаьл даьча мохк агарах хиннар дIадаккхара йолча чрезвычайни комиссе председатела, Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитела О. А. Чахкиева, Дагестанерча доттагIашта дег тIара баркал а аьнна, белгалдаьккхар Iаламата хатар хиннача районашкарча наха гойта денал. Цо аьлар 1-ча сентябре массаза а санна цигара бераш школе гIоргдолга, хIана аьлча эггара хьалха укхаза юхаметтаоттаеш латт берий учреждениеш. Мохк агарах хинна зе лаьрхIадаьлча бахача наха ахчаница, гIишлон материалашца гIодергхиларах а дийцар нов. Чахкиева.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча Дагестански АССР Министрий Совета председатела заместитела О. А. Алиева дийцар Дагестане мохк аьгача хана шоашта эггара хьалхарчарца новкъостала баьккхараш Нохч - ГIалгIайченера вежарий хиларах. ХIанзара зама хиннаецаре, аьлар цо, тха республикана 150 шу эшаргдар корзагIдаьннача Iаламо даь зе дIадаккхара.

Гулбенначарна хьалхашка иштта къамаьл дир «Орджоникидзевский» совхоза болхлочо Мержоев Iаьлас. Массане дагардар дIааьлар митинг чакхйоалаш, оагIув хьаллаца доттагIий хилча аттагIа да халонна духьалъотта, аьннача Ачхой - Мартановски райисполкома председатела М. Керимова.

С. МУТАЛИЕВ.

СУРТА ТIА: Ачхой-Мартановски района къахьегамхой митинг.

И. ПЛИЕВА сурт.

Хьокхамаш лох ца деш

Дог гIоздоаккхаш дола хьокхамаш гойташ болх бу иттлагIча пятилетка укх хьалхарча шера тха совхоза шоллагIча отделене хьайбаш леладераша. Ханал ялх ди хьалха толамца кхоачашйир цар паччахьалкхенга шура йохкара ах шера халкъа боахама план. Иштта, ялх бетта планагIа 1630 центнер йохка езаш 1746 центнер шура ехкар паччахьалкхенга. Ялх бетта планагIа хIара кхоабача Iаттагара 885 килограмм яккха езаш хиннача 892 килограмм яьккхар.

Уж толамаш даха доккха новкъостал дир дояркаша Альвиева Деше, Хаджиева Совдата, Яхиханова Селихьата, бежа Iуно Г. Адамова хьаьнала баьча балхо.

Къахьегама овсарле кхы лох ца еш къахьег шоллагIча отделене шурий - товарни ферма коллектива укх шоллагIча ах шера а.

З. БЕРСАНУКАЕВА,
Шалински района «Джалка» совхоза кадрай отдела йоккхагIйола инспектор.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХ КОМПЛЕКСНО ЛЕЛАБЕ

КОЛЛЕКТИВАШ СОЦИАЛЬНО ДЕГIАЙОАЛАЯР

Керда тайпа саг хьалкхевара декхар кхоачашдуларгIац идейно - политически воздействи еча средствай дика вIаштIехьъяьнна система ца хуле, партийни, пачхьалкхен, профсоюзни, комсомольски, кхыча общественни организацей гIулакхаш плана боарамагIа цу оагIорахьа лостадаь ца леладой. Къаьстта лоархIаме да из парте белгалдаь общество экономически, политически, культурно дегIакхувлара декхараш бухсоццача кхаьчача кхоачащдеча производственни коллективай хьалашка.

Идеологически балха карарчен дIахорчен хинна планировани яр — общественни организацей гIулакхаш вIаштIехьдоахаргдолча лоархIамеча средстваех цаI.

Укх тIехьарча итт шера чIоагIа промышленни предприятей балха практикана юкъеяьхкай коллектив технико - экономически социальнои дегIакхувлара планаш.

Тха районе из болх бу хIанз массеxх шу даьннад. Из хьахьокхаш дола масал да СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзавода коллектив 9-ча пятилетке социально дегIайоалаяра оттаяь хинна план.

Коллективера социальни гIулакхаш комплексно дегIакхувлара оттаяьча системо новкъостал даьд производственни заданеш кхоачаши тIехкхоачашин яра, технически творчество айяра.

Производственни хьокхамаш чIоагIа лакхдара наьха санна влияни яьй иштта болх берий общеобразовательни, профессиональни, культурни боарам лакхбара перспективни планировани яро.

Из чаккъяхара дика аьттув бийнаб болхлой квалификацеш лакхъе, керда профессеш царга Iомаяйта. ТIа-тIа дукхагIа хул ВШРМ, техникумашка, вузашка деша безам бола химикаш. ХIанз карарча пятилеткана план оттаяьй укхаза.

«Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене ерригача предприятей я коллективаш социально дегIайоалаяра планаш.

Планий разделашка эгара хьалхарча аргIанна теркалъю чакхъяьхача квалифицированни боацача халача физически къахьегамо лоаца дакъа зIамигдеш, кIезига квалифицированни болча къахьегама сфера готьеш квалифицированни къахьегама масштабаш шорьеш йола мероприятеш.

Къаьстта теркалъю кхалнаьха къахьегам вIаштIехьбоаккхаш йола мероприятеш. Масала, 9 пятилетке дуккха мероприятеш чакхъяхар бахьан долаш цкъан ахаззеи кIезигбеннаб квалифицированни доаца балхаш деш хинна нах.

Болх беш барий образовательни боарамерча хувцамашта планировани яра, инженерни гIулакхаш кхоачашдеш мел практикаш ба хара учет яьй лакхера, юкъера, йизза доаца юкъера образовани йолаш болча болхлой, дIахо квалификацеш лакхъяра, школашка, техникумашка, Вузашка, училищаш хьалъеча хьежабара, дешара базаш шеръяра планаш оттаяьй.

Пхе шера 11 эзар саг кийчве лаьрхIа яр план, цхьабакъда ужжал нах кхо шу доаллашехьа а кийчбаь баьлар.

Планашка лоархIаме моттиг хьожаю къахьегама хьалаш тоадара, профессиональни цамагараш дIаладахара, производстве човнаш па хилийтара, кхерамзлен техникацеи промышленни санитарени увттаю нормативаш кердаяхара.

Къахьегама хьалаш тоадара белгалдаьд сага организмана зуламе Iоаткъам беш дола балхаш кIезигдергдола наькъаш а производственни бытовойн помещенеши территорешин цIенъяь хозъергйола наькъаш а.

Цу раздела юкъе йихьай душевой, гардеробни, кхы тайпа санитарно - бытовой помещенеш хьалъяра, тоаяра, кердаяхара тIеэрзаяь мероприятеш.

Коллективаш социально дегIакхувлара планашка йоккха моттиг дIалоац къахьегамхой общественни хьинарах берригача идейно - кхетама балхан планировании прогнозированни яро. Плана цу разделах лаьца Iилман ларда тIа бакъъяь рекомендацеш кийчъярца творчески никъ лелабеш хилар хьахьокх ГрозНИИ план увттасча комиссе балхо.

Хаьддача - социологически тохкамех хьажиннарашта яьча анализа ларда тIа комиссе могадир коллектива историей традицешта, халкъа боахамерча цун лоархIама, политически дешара система дегIайоалаяра плана пропаганда яра, къахьегамхошта интернациональни атеистическин кхетам балар, агитационно-массовни лекционни балха формаш, гойтара агитаци, кепайоазув дегIакхувлар духьа дегIабоалабара тIаерзаяь мероприятеш, мукъача ханах пайда дикагIа эцара, идейно - кхетама балха материальни база дегIайоалаяра тIадерзадаь гIулакхаш иттлагIча пятилетка плана юкъехьоага.

Цхьабакъда, халахете а, цу тайпара масалаш тха районе хIайэ укх сахьата геттара кIезига да, хIаьта кхьметтел цар а хьахьокх, из никъ оаха дIахо кхахьа безаш болга.

ХIанз а ерригача предприятеша, организацеша, учреждениеша увттаяц коллективаш социально дегIакхувлара планаш, къаьстта доагIа из транспортнин гIишлош ечеи организацешта. ХIанз укх сахьата беш болх ба карарча пятилетже района социально дегIайоалаяра план оттаеш.

Коллективаш технико - экономически социальнии дегIакхувлара комплексни планаш кийчъечеи кхоачашъечеи юкъагIа предприятей партийни комитеташта хьалхашка декхар эттад — идейно - кхетама балха формаши методаши, дIахо эргаяьха тое. Партийни, профсоюзни, комсомольски, кхыча общественни организацей болх цхьан бартаца вIаштIехьбаккхаргара дIаладеладар гIулакх. Белгтала аьлча, комплексни организационно - функциональни структура, къахьегача коллективе беш бола идейно-кхетама болх района предприятей вахара юкъебахьаргара.

Парторганизацей секретарий заместителий цхьан семинаре къамаьлаш дир нн. З. С. Саломатинас (Ленина цIерагIа ГНПЗ), Ткача («Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене ОРС), Емельяновас («Чечингстройтранс» яхача автотранспортнин объединени). Цар дийцар къахьегамхошта коммунистически кхетам балара общественни организацеша чакхдоаха гIулакхаш вIаштIехьдахара система шоайцига миштай.

Къахьегача коллективашка а нах бахача моттигашка а общественни организацеша массово - политически болх бара цхьана чакхдоахача гIулакхий хьакъехьа лоархIаме дукха хIамаш дийцар секретара аргIанара ди долаш нн. В. В. Котков, А. К. Попова, А. Н. Ореховас («Терек» яхача производственни объединене, ГIишлошъяра управлене механизаце управлене, нормативни Iилма - тохкама станце секретараша).

Къахьегамхошта идейно -политически кхетам луш управлене общественни организацеша, производственни отделаша леладу гIулакхаш вIаштIехьдахара чIоагIа уйла тIайохийт Шерипова цIерагIча ГНПЗ парткомо. Укхаза болх беш я 15 совгIа тайп-тайпара общественни советии комиссеши. Цу массане а планагIа лелабу шоай болх. Советашта керте латт парткома, завкома членаш, управлене отделий заведующеш.

ЛоархIаме гIулакхаш дукха да цу заводерча башха йоккха йоацача Iилма - технически балха совета карагIдийна. Iилман атеизма дешаех лаьца къахьегача коллективашкеи нах бахача моттигашкеи ханханнахьа къамаьлаш ду 24 саго. Массаза а болх беш я атеистически лекторий. ХIанз къаьстта оттаяьча анкета социологически тохкамаш де кийчлуш ба.

ГНПЗ-е хьинаре болх беш я гойтара агитаце, наставникий, къонача специалистий советаш. Ерригача общественни организацеша идейно - политически кхетам балара бу болх тоабарах доккха беркат доал — квартальни план 102,1 процент кхоачашъяьй заводо.

«Чечингражданпроект» яхача института общественни организацеша болхлой мукъа ха дIанийсъяра цхьана кхетамца гIулакхаш чакхдахаро торо лу царна шоаш духовно йIаьхий ен салоIача сахьатех пайда дикагIа эцеи. Балха боахкача наха долча гIулакха хIара денна художественни кинофильмаш хьувкх, перерыв йолча хана — хроникально - документальни, театре, концертни зале кхувл, литературан искусстван деятелаща вIашагIкхетараш хул. Алхха укх тIехьарча хана проектировщикаш болча хьоашалгIа баха хиннаб Соловьев Николай, Эсембаев Махьмуд, Нохч - ГIалгIай филармоне моттигерча театрий артисташ, къонача чIондаргаш лоькхарий ансамбль.

«КПСС XXV съезда аьннача тайпара къахьегача коллективашкен нах бахачен беш бола кхетама болх комплексно вIаштIехьбаккхара даькъерча района партийни организацей декхарех» дола дош райкома пленуме дувца оттадаро хьахьекхар, къаьст - къаьстача предприятешка тайп - тайпарча советиийн комиссейи болх вIаштIехьбаккхара деш цхьаккха а хIама ца хилар.

Цу гIулакха оарцагIъяла йийзай парте райкома. ХIанз ростовчаний опыт хьа а кийча кийчъяь йоалаш латт производственни коллективашка беш бола идеологически болх вIаштIехьбаккхара цхьадолча дешаех йола методически рекомендацеш. Цар новкъостал дергда общественни организацеша къахьегамхошта идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам балара леладу гIулакхаш лерттIа вIаштIехьдахара.

ХIанз йоккхийча предприятешкен КПСС райкомен информационно - пропагандистски группаши справочно - информационни центраши вIашагIйохкара деша уйла еш да тхо.

Парте райкомо, партийни организацеша чIоагIа уйла тIайохийт къона болхлой низ кийчбара, царна квалификацеш Iомаяра, цар общеобразовательнии культурно - технически боарам лакхбара тIадерзадаь общественни организацей низаш вIашагIтохара. I эзар гаргга наставник ва кагирхошца болх беш.

Гучох, профсоюзни органаша комсомолаца цхьана наставникех йола типови положенеш эттаяиза, цар функцеши декхараши хьалла белгалдаьза даргдац.

Идеологически кадрай дешар вIаштIехьдаккхара системо а иштта дIадех болх эргабаьккха тоабелга, къаьстта а лектораш, агитатораш, политинформатораш, пенгазетийн радиогазетийн редактораш санна йолча категоре. Укхаза КПСС горкомаца цхьана наьха кхетам лертIабаккхара пайдане влияни яр духьа цIаькха юха а хьажа дезаргда тха царна дешар хьехафа системага.

Общественни организацей гIулакхаш вIаштIехьдахара беш бола болх районни партийни организаце идеологически балха эффективность лакхъяр духьа лоаттабеча къовсаме лоархIамегIарча гIулакхех цаI да.

Л. БЕЛОГЛАЗОВА,
КПСС Заводской райкома секретарь.

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера план хана хьалха кхоачашйина доккхий социалистически декхарш тIеэцна «Чечингражданстрой» треста Грозненски аьшкабетонан конструкцеш завода болхлоша. Уж толамца кхоачашдара шерра социалистически ях йоаржаяьча цар «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къахьег. Цхьа бутт дIабахийтабац цар пачхьалкхен плани тIаийца декхараши тIехкхоачаш ца деш. Продукци маьхала яккхара ах шера план 11 процент кхоачаш а еш планагIа лаьрхIачул совгIа республикерча гIишлошъерашта дIаяхьийтар 112 эзар сома маьхза аьшкбетона изделеши конструкцеши.

Уж толамаш кхы тIа а тоадеш къахьегар завода болхлоша июль бетта. ХIинцалехь товарни продукци арахецара из маьхала лакхарах ворхI бетта план хана лахха кхоачашъяьй. Планал совгIа арахеца лерхI цар 120 эзар совгIа сома маьхза тайп-тайпара продукци.

Къаьстта чIоагIа тоадаьд завода коллективо укх шера шийн дерригa технико - экономически хьокхамаш. Къахьегама овсарле лакхъяра пачхьалкхен план 6,9 процент лакх а еш, соахка укх хана хинначул дикка лакхъяьй из. Планал совгIа продукци маьхала яккхарах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, металл, электроэнерги, цемент, кхыйола материалши кхоьрах пачхьалкхан пайда бара задаш 159,7 процент кхоачашйина завода коллективо. Планехь лаьрхIачул совгIа 43 эзар сом пайда баьб.

Къаьстта дика къа а хьегаш хIара сменагIа нормаш 120—125 процент кхоачашъеш хиларца белгалбаьнна ба формовщикий бригадир, коммунистически къахьегама ударник Азиев СаIид, звеньевой Шахидов Ляча, формовщик Гупренов Илья Тимофеевич, кхыбараш. ХIанз сентябрь бетта календарагIа къахьегаш ба уж.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) формовщикий бригадир С. Азиев, звеньевой Л. Шахидов, формовщик И. Гупренов.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕСС БАХЬАН ЛОАТТАБЕЧА КЪОВСАМЕ

КЪАХЬЕГАМ ОВСАРЕГIА ХУЛАШ БОАГIА

Керда техника вIаштIехьъяккхари из производствана юкъехкувлари дерригача дуне тIа Iилма - технически прогресс яьржача хьалашка диниза даргдоацача гIулакхех цаI да. Керда техника балха юкъехкувлара хIара шера де лерхIар къоаста а даь оттаяь пхе шера план йолаш я «Малгобекнефть» НГДУ а.

ХIаьта нийслагIча пятилетка шерашка «Малгобекнефте» кхоачашъяьй 1054 организационни мероприяти. Цо торо елар лийрхIачул совгIа 2305870 тонн мехкдаьтта даккха. Цу даькъе керда техника дегIакхувларен из балха юкъе йоалаярен халкъбоахама планагIа 1971 — 1975-ча шерашка оаха чакхъяьккхар лийрхIачул совгIа 1648,7 эзар тонн мехкдаьтта даккхен 4398 эзар сом ахча пайда беи торо енна 269 организационни мероприяти.

Царех керттерайраш яраш я. 108 скважина капитально тоаярах 696962 тонн дукхагIа мехкдаьтта даккха йиш хьлар. Гидрофобни мехкдаьтта кислотни эмульсеш 56 скважине тохарах 325055 тонн тIакхийттар мехкдаьтта. ХIаьт а 76 скважине соляни кислота тохарах — 520907 тонн.

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера ялх бетта керда техникеи толашагIйола технологии балха юкъейоалаяра тIаерзаяь 128 мероприяти чакхъяккхарах боарамал тIех 57013 тонн мехкдаьтта даькхад. Царех пайда дикагIа луш да мехкдаьтта дукхагIа хьаувзара продуктивни тIоанашка хий чудеттилга. Хьалхарча ялх бетта 366,5 эзар тонн хий чудоттарах скважинаша планал совгIа 23204 тонн «Iаьржа дошув» делар.

Мехкдаьтта дукхагIа даккхара тIаерзаяьча мероприятешта нийсса «Малгобекнефть» НГДУ нийслагIча пятилеткен укх кердача шерен чакхъьхар мехкдаьтта дикал даккхе, мехкдаьтта оборудованехи коммуникацеохи пайда бизза нийбе торо луш яраш а. Цу хьакъехьа оаха турбашта чудолча мехкдаьтта деэмульсаци нийр, тайп-тайпара ингибитораш йийттар.

Вай дувцаш дола гIулакх ма - доагIа вIаштIехьдакхара гоI дир тIа-тIа лакхлуш доагIача тха рационализаторийн изобретателийн творчески хьинаро. Управлене нийслагIча пятилетке 17 изобретени 653 рацпредложени балха юкъейоалаярах 1753 эзар сом ахч кходаьд Чакхдаьннача пхе шере рационализаторий мугIараш 887 сагага дIакхаьчар. Царна юкъе 422 саг инженерно - технически болхлой ба. 1973-ча шера деиз управлене вIаштIехьъяьккхай хIаране творчески планаш тIа а нийсш инженерно - технически болхлой социалистически ях.

Укх шера хьалхарча ялх бетта рационализатораша кийчъяьй 81 предложени, царех балла юкъейоалаяьча 62-не 38,8 эзар сом пайда баьб. Уж кийчъеча дакъа лаьцад 108 саго.

Управлене толашагIболча рационализаторех ва 18 предложени кийчъяь воккхагIвола мастер М. М. Монахов, иззал предложени кийчъяь вола скважинашта лаьттан кIал капитальни ремонт еча центральни цеха начальник М. Н. Влизько, оператораш Р. Д. Дворовчиков, Х. Х. Накаев. Укх шера хьалхарча ялх бетта кхычарел дукхагIа рационализаторски предложенеш кийчъяьй РИТС-1 смена начальника М. В. Горске, РИТС-2 смена начальника В. Н. Левшина, РИТС-2 начальника Я. Б. Белхароева, кхычар.

Дукха теркам тIаухийт оаха Дай - мехка Iилманен техникан карагIдаьннарех, толашагIйолча опытах пайда эцара дешашта. Цу хьакъехьа Iомаду Iилма - технически информаце бюллетенеш, производственни командировкашка ухийт тхоай специалисташи болхлойи, экскурсеш ю.

Iилма - технически информаце кердадараш хьалахара управлене вIашагIъелла болх беш я лаьрххIа йола референтий группа. Цунна юкъебоагIа НГДУ керттера специалисташи кулгалхойи 1971—1975-ча шерашка референтий группа Iома а яь балха юкъейоалае могаяьй 149 мероприяти, хIаьта царех 73 кхоачашъярах 74,3 эзар сом пайда а хилар. Укх шера хьалхарча ялх бетта Iилма - технически информаце гIонца укхаза Iома а яь могаяьй 25 мероприяти, царех кхоачашъяьча 7-не 13,4 эзар сом кходаьд производствана.

Управлене кулгалхоша, специалисташа хадданза йоакхо ю кулг - кара деча балхашта механизаци яра. Чакхъяьннача пятилетка шерашка механизаци яьй къаьстта хала долча металлолом дIаувзара балхашта. Керттерча цехашка цу гIулакха лаьрхIа оттаяьй 2—3 тонн мухь хьалъайбеш йола крнаш. Хий хьалтIадоахача 1-еи 3-еи участкашка, оттаяьй монорельси насосни агрегаташта лаьрхIа йола приспособленеши. Пневмосистемаша дикка овсарегIа баьб шпалаш тIа рельсаш дIачIоагIъяра болх, механизаци яьй тепловозашта доагор чудоттара балха а.

Вай ханарча предприяте производственни процессашта автоматизаци елга шерра ца даьржача даргдоацача гIулакхех цаI да. Из кхета а деш нийслагIча пятилетке цу хьакъехьа белгалдалла дола балхаш чакхдаьхар оаха.

РИТС-3 цхьан участке болх беш я Г4Ф яхача системагIа йола телемеханика. Цхьабакъда таханарча дийнахьа цун балха боарам кхоачамхилалбац. Оборудованех кхоачамбоацараш дохкаш хиларах телемеханика линех дIахетта 100 скважина мара яц. ГIулакх иштта эсала лелара бахьанаш да дуккхача шерашка ца хувцаш телемеханика цу системага болх байтарах цун каналаш, линейни, боахам, датчикаш, телеячейкаш тишъялар. ХIаьта запасни оатхалаши эшаш йола оборудовани тоъаш ца хиларах ремонтни балхаш чакхдаха торо яц. Цул совгIа тоъаш бац эшаш йола квалификаци йола болхлой. Уж кхоачамбоацараш алхха тха тхоай низаца дIалаха йиш йолаш яц. Дале а дуккха ха ялалехьа гIулакх тоадаларга догдоахаш да тхо.

Производственни процессашта автоматизаци яра цхьацадола гIулакхаш чакхдаьхал оаха. Иштта мехкдаьтта цIенлеча сооружениешка автоматикана эшаш мел йола оборудовани оттаяьй. Керттерча мехкдаьтта парке Башкирерча доттагIий опытах оаха а оттаяьй резервурашка чудотта па а дезаш мехкдаьтта боарам къоастабара йола НОРД-200 яха счетчикаш.

Управлене вIашагI а елла болх беш я къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара совет. Цу совето кийчду боахама доал делга тоадара тIадерзадаь гIулакхаш. Парте XXV-ча съезда исторически решенеш кхоачашъяра дIахо кхы а хьинарегIа къахьегаргда оаха.

М. МАРЗИЕВ,
«Малгобекнефть» НГДУ производственно - технически отдела начальник.

КАГИРХОЙ КХЕТАМЦА КХЕБЕШ

Районе хьалхалаттача предприятеех цаI я Ахриева цIерагIа йола «Электроинструмент» завод. НийслагIча пятилетка план ханал хьалха 1975-ча шера 24 декабре кхоачашйир завода коллективо. Укх шера а ялх бетта план лоархIам боллаш тIехкхоачаш а яь планал совгIа 132 эзар сом мах бола продукци арахийцай.

Вай мехка меттел дунен 30 совгIча мехкашка дIакхухьийташ йола ИЭ-1019 яха электросверлильни машинаш а иштта кхыйола продукци а арахец заводо. Завода цу толамашта юкъе хьинар долаш дакъа лоац завода ерригача коллективах 40 процент дIалоацача комсомольцашеи кагирхошеи.

КПСС XXV-ча съезда соцамаша дIа ма-дехха къахьегамца коммунистически гIулакх долаш, Советски Даьхенна тешаме болаш, интернационализма уйла йолаш кагирхой кхебеш йола формаши методаши хадданза тоаеш, кхетама болх дика вIаштIехьабаьккха дIахьу завода партийни организаце.

— Партийни организаце, комсомола вахара юкъе дизза дакъа лаца кагирхой юкъеоза ховш бола къона коммунисташ бахийтаб кагирхошта юкъе болх бе, — яхаш дувц завода партийни организаце секретара Местоев Хьасана. Комсомольцашта юкъе болх беш ба шийттанея дукхагIа КПСС членаш а членалла бола кандидаташ а. Царех ба ВЛКСМ комитета секретарь Беков Тухан, механически цеха комсомольски организаце секретарь Черных Сергей, ВЛКСМ комитета членаш Костоев Махьмад, Даскиев Мурат, иштта кхыбараш.

Завода комсомольцийн кагирхойн гIулакхаш а партийни организаце гIулакхаш а цаIащ да. Цу организацешта юкъе айхха бувзамаш да. Комсомола вахарцара гIулакхаш довзаш я партийни организаци а парте хIара член а. ВЛКСМ комитета секретарaца Беков Туханаца цхьана комсомола гIулакхаш хьакъехьа партийни бюрога ховш беш хул Местоев Хьасан. Каст-каста ВЛКСМ комитета заседанешка, комсомольций дешар, салоIилга вIаштIехьдоаккхаш комитета беча балха новкъостал деш хул Местоев Хьасан. Завода партбюрос новкъостал а деш музыкальни инструменташ Iалаш а яь художественни самодеятельность вIашагIъеллар ВЛКСМ комитето. Духха ха йоацаш заводской «Огонек» гулбеннарашта концерт делар цу художественни самодеятельносто.

Марксистско - ленински хьисапе дуне довзаш, вай партех халкъеи революционни тIемеи къахьегамеи гIулакхаш тохкаш, Ленина вахара, балха а масалашца кхуви йоагIа тIехье кхееш боккха болх бу завода партийни бюрос.

ТIема - патриотически, атеистическин интернациональнии кхетам болаш завода комсомольцаши кагирхойи хьалкхебара лаьрхIа комсомола комитетаца цхьана планаш увттаю партбюрос. ТIемеи къахьегамеи ветеранашца кагирхой вIашагIабетталулга, Эскаре болха кагирхойи пенсе болха болхлойи торжественно вакъабоахилга а революционни, тIемеи къахьегамеи сийлеи моттигашка гIолла дIа-юха ухилга а вIаштIехьадоах цига.

Укх шера март бетта завода комсомольцаши кагирхойи вIашагIаккхийтар революце ветеранашца Дымбер Адам Денисовичацеи Орцханов Хизарцеи. Вай бакъ гIулакха тIехьа хьинар долаш къовсам лоаттабьча гIорбаьннача цу наьха вахарцара дукха гIулакхаш дайзар кагирхошта. Каст-каста кагирхой вIашагIбетталу производства хьалхалаттарашца «НийслагIча пятилетка ударникаша», орденаш медалаши лелаcча завода гIорбаьннача нахаца.

Комсомольций знанеш лакхъяра а боккха теркам тIаухийт заводе. ХIанз комсомольски просвещене сете болх беш кхо кружок я. Уж я «Атеистически знаней лардаш», «Парте кагирхоех лаьца», «Правови знаней лардаш» яха кружокаш. ХIара кружоке дешаш кхоьзткъеи иттнел совгIа комсомолец ва. Цу кружокашка кулгалдеш ба говза пропагандисташ Могушков Махьмад, Таланчук Владимир, Албогачиев Башир. Политически экономически дешара системе тайп-тайпара йолча школашка деша багIа бIаьи шовзткъеи иттнел совгIа комсомольцаши кагирхойи.

Беррига кагирхой шоай къаьст-къаьста планаш а йолаш социалистически яхьа юкъеэзаб. Цига болх беш коммунистически къахьегама 180 ударник ва. «Ударник-75» яха знак лелаеш ва 36 комсомолец. «Пятилетка къона гвардеец» яха ВЛКСМ Центральни Комитета бронзови знак енна 18 саг ва. «КПСС XXV-ча съезда соцамаш кхоачашдергда» яхача Ленински зачета юкъе дакъа лоац 254 комсомольцо. Царех 248-не Ленински зачет толаме дIаелар. «ДикагIа вола къона болхло», «ДикагIа йола комсомольски коллектив» яха цIераш яхара тIехьа комсомольцаштеи комсомольско-кагирхой коллективаштеи юкъе яьржача социалистически яхьа хIара кварталах итогаш ю ВЛКСМ комитета заседане.

Заводе болх беш я кхоъ комсомольско-кагирхой коллектив. НийслагIча пятилетка план ханал хьалха 1975-ча шера июль бетта кхоачашйир КПСС членалла кандидат волча Дзармотов Муса керте латтача комсомольско-кагирхой бригадас. Дика толамаш доахаш къахьегаш я из бригада. Завода тарно-окрасочни участка комсомольско - кагирхой бригадо социалистически яхье котало яьккхар.

Массавар юкъера дешар дий, ша хилийтара шин сменах болх беш йола юкъера школа хьайиллай заводе. 25 саг дешавагIа цига.

Завода болхлой кхетамца кхебеш боккха политически кхетамеи болх дIахьу партийни бюрос, профсоюза заводской комитета, комсомола комитето, администраце.

Заводе чакхйоах хаттарийн жопийн сайренаш, кагирхошта вай мехка истори довзийт. Укх шера март бетта Грознерча Орджоникидзерча, Сунженски района Мужечарча музеяшка хилар кагирхой.

Общественни организацей балха плана тIа белгалдаьккхад «ДоттагIленца низ болаш да вай» яхача темах кагирхой салаIара сайре дIаяхьа. Цу сайрене тайп-тайпара къаман костюмаш ювхача халкъий вокалаша кагирхошта хьалхашка выступленеш ергъя. Заводе балхаш деш ба 13 къамах бола нах.

1975-ча шера 2-ча августа «Сердало» газета тIа араяьннача «Халкъа Iаьдалаш» яхача статьях лаьца «Вай гIулакхаш, малагIаш да царех дика дараш, хIаьта малагIаш да царех вайна зуламе дараш!?» яхача темах диспут кийчъеш ба кагирхой. Цу диспуте партбюро членех цхьанне доклад ергъя, къамаьлаш деча дакъа лоацаргда кагирхоша, производствана хьалхалаттараша а ветеранаша а.

Кагирхошка балха бехктокхаме участкашка кулгал а дайт заводе. ХIанз заводе кулгалду болх кхоачашбеш 15 саг ва. Заводе дикагIа болча болхлоех лерхI комсомольско-кагирхой бригада бригадир Дзармотов Муса, тарно-окрасочни участка бригадир Гулиев Махьмад, технически тIахьожама отдела мастер Арчаков Ахьмад, иштта кхыбараш.

Кагирхой кхетамца кхебеш а, уж Iомабеш а, царга шоай балха опыт дIайовзийташ а ба производствана хьалхалатта болхлой Котиев Ахьмад, Дидигова Насыпхан, Тумгоева Тамара, Гизатулин Мубаракша иштта кхыбараш.

Комсомола комитета инициативах заводе вIашагIъеллай къонача рационализаторий школа. Укх кердача ах шера заводерча комсомольцашеи кагирхошеи ялх рационализаторски предложени еннай. Шин эзар сом пайда а беш царех кхоъ производствана юкъейихьай. Завода дерригача балха юкъе доккха дакъа лоац парторганизаце а ВЛКСМ комитето а.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

СОЦИАЛИЗМИ МАШАРИ ВIАШАГIДАРГДОАЦАШ ДА

Берлине хинна Европа коммунистически болхлойи партей конференци хьалхагIа а санна дунен общественноста теркама юкъмоттиге латт, дуккхача комментарей тема я. Парижерча АПН корреспондента Н. Кузнецова, Жорж Мартэн, къаьнара коммунист, Нижни Рейна департамента ВКТ ВIашагIкхийттача профсоюзий Генеральни секретарь волча а ваха, дийхад цунгара европейски коммунистий форумах шийна хетар но дувцилга.

— Французски коммунисташа чIоагIа раьза хинна тIаийцар 29—30 июне Берлине хиннача Европа коммунистически болхлойи партей Конференце результаташ, — аьлар Жорж Мартэна. — Йиза боккъо йолаш болча 29 партегарча викалаша цхьана оттадьи массане а цхьатарра къоабаллеш тIаийцан дола «Европерча машара, кхерамзленна, цхьана гIулакхаш леладара, социальни прогресса тIехьа» яха документ вай континентерча дерригача халкъий хьашташа, цар уйлашеи лагалаттарашеи ма - яххара да. Берлински конференце дакъа лаьцараша шоашта хьалхашка оттадаьчул лоархIамегIеи бакъахьареи декхар да а дац, с хила йиш а яц.

ХIанз 30 шу совгIа ха яьннай Европа халкъаш машара хьалашка даха. Из эстафета хIанз хьаIема яьннай. Пачхьалкхенашта юкъе лелача гIулакхашта ларде яда машаре дахара принципаш. Уж принципаш ма - дарра аьлча тахан къоабалъяь тIаийцай европейски мехкий ерригача правительстваша, цар социальни строяш бе-бе йоллашехьа а.

Дунен халкъашта юкъера кхоххам кIаьбара даькъе лаьха толамаш белгал а доахаш, — йоахар дIахо Жорж Мартэна, — Берлине хиннача конференце дакъа лаьцараша баха а боагIаш белгалбаьхар Советски Союза тIехбаьнна боккха лоархIам агрессивни низашта духьала халкъаша лоаттабеча къовсаме керттера чIоагIале из хиларах тарра, КПСС-о, Советски правительства, КПСС ЦК Генеральни секретара Леонид Ильич Брежнева кIаьд ца луши леррагIеи чакхдоаха гIулакхаш Духхьал СССР-он социализма кхыча мехкашеи тIагIертта чакхдаьха, капиталистически пачхьалкхенашкарча коммунистически демократически боламо хьинаре хьаллаьца гIулакхаш бахьан долаш хиннад тахан вай чIоагIа гIаддига Европа политически климатера башха - дика хувцамаш.

Машара низаша яьккха политически котало хьахьекхай Европерча кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладарех дешашта йолча совещане ТIеххьарча акта тIа Кастта шу дуз цу исторически документа Хельсинке кулгаш яздаь. Хано хьахьекхад, континенте дунен халкъашта юкъера юкъмоттиг дегIайоалаяра из чIоагIа, тешаме, вай хана кхы шийл дикагIа цхьаькха йоаца политически лард хилар. Цхьана тIайийца из кодекс дизза кхоачашдаро мара халкъашка йиш хулийтаргьяц кхерам тIабоацаш шоаш хета, вIаши гIойле йолаш дола бувзамаш шердеи кIоаргдеи. Из да дукхагIчарна хетар.

— Цуна цхьана дIадахача шеро хьахьекхар, — белгалдаьккхар Ж. Мартэна, —событеш цу тайпара дегIаахара хIанз а новкъарле юлургья аьнна хеташ дола низаш кхы а диса долаши шоай гIулакхаш лелалеши хилар. Кхоахкам кIаьдбара гIулакхо доахача толамаша корзагIбаьхаб Iоажал яхьа герз хьадарах рузкъа Iоадеш бараш, социальни прогресс юхасоцае гIертараш, коммунизмацара гоамал хьалхьсераш социализма мехкашта духьала «крестови поход» йолаяра тIахьехам бераши. Кхоххам кIаьдбара политикана цу низаша духьала доаха гIулакхаш бе-беча формехьа да. Цхьабакъда керттера кхерам дIахо а сихдаь герзаш хьадарах латт. Цудухьа, конференце тIаийцача документа тIа, бакъдар аьлча, къаьстта белгал цхьа бахьан доацаш даьккхадац политически кхоххам кIаьдбар тIема кхоххам кIаьдбарца дIакхоачашдар духьа къовсам лоаттабанза барг ца хилар.

Машар лорабара шоаш чакхдоаха гIулакхаш коммунисташа массаза а айхха дийзад къахьегамхой социальни бокъонаш, демократически паргIатонаш шерьяр духьа, вахара боарам лакхбар духьа лоаттабеча къовсамца. Дувца эшаш дац, тIема гIулакхашка дIаухийтар дикка кIезигдаро, герз дIадаккхара процесс сихъяро шоаш дIадехараш кхоачашдар духьа къахьегамхоша къовсам лоаттабара аьттув бола хьалаш вIаштIехьдоахаргдолга.

— Эггара гуманнегIеи вахара лоархIамегIеи йолча мировоззренеца хьалхле лелаш болча коммунисташа, — аьлар Ж. Мартэна, — долла хIама ду, машар лоаттабарах чIоагIбараш, Европах тешшамеча кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладареи зона яра, къахьегаш мел болча наха социальни прогресс Iалашъяра. Кхетадеш да, хIара коммунистически партии шийн мехкарча болхлой боламо хьаккелла хилар а эггара хьалхарча аргIанна шийн мехка болхлой класса хьалхашка из бехктокхаме хилар а. Цхьабакъда юкъа лерхIараша дIадех царех хIаране чакхдоаха гIулакхаш цхьоагIо йолаш хулга, низаш айхха вIашагIтохилга, дунен халкъашта юкъера солидарность чIоагIъелга. Буржуази йолча хана санна вIашдухьаленаш яц бебеча мехкашкарча къахьехамхой. Реакцена духьаларча къовсаме вIашагIа а бетталуш, шерра демократически течененш кхота а еш, революционераш болаш бус капиталистически стройна меттел социалистически строй дIаоттаянза ярг ца хиларах дог тийша а болаш.

Цунца дувзаденна белгалдаккха доагIа, — йоахар дIахо Ж. Мартэна, — мел хинна а хьаоттаде корта бола бахьан доацаш болча Францерча кхоххам кIаьдбара духьаларчар Берлине хьакхайкадаь кхоачаще лерхIараш «алхха советски дипломате хьашташта мара пайдана дац» аьнна, кIал кIийле йоаца хабар арадаькха, хилар. Идеологически моастагIаша арадоахача цу тайпарча хабарашта цкъа санна дуккхазза а жоп тела дийзад са, хIаьта хIара из иштта массаза нийсдала цIаккха а корта а болаш духьала даккха хIама хиннадац цар шоашка юха даьча моллагIча хаттара: нагахьа санна советски халкъо шийн кулгалхошка гIолла ше кхыча халкъашца машаре даха безам болаш хилар хьакхайкадича, герз дIадаккхара чакхдаха Советски правительства могадеш дола гIулакхаш чакхдахарах цунна фу гIойле хул, хIаьта капиталистически мехкашкарча къахьегамхой мича. фу эшалу?

Французски коммунисташа долла хIама ду социализми машари вIашагIдала йиш йоацаш хиларах классага гIоллара шоай вежарий дог тешадеши леррагIеи дIакхетабар духьа. Коммунистически идеалашта тешаме болча цар иштта леррагIа дIахо а солидарность лелаергья вежарашка йолча ерригача партешца. Шоай болама гомал чухьа сеца Iац коммунисташ. Шоай низаш халкъай хьашташ деза долаш мел бараша чакхдоахача гIулакхашца вIашагIтоха кийча . ба уж массаза а. Прогрессен машарен Европа эггара шерагIча политически общественни низаша вIаши дагара дараш кхетадареи цхьана гIулакхаш леладареи ларда тIа мара хьаюларгйоацилга кхета а деш, 30 миллион гаргга саг шоай мугIарашта юкъе лоацача коммунистически болхлойи партей Конференци болхлой классага, ахархошка, дерригача прогрессивни низашка кхайкай европейски континента маьрша кхоане бахьан долаш шоай низаш дебадара уж тIахьехаш.

— Шеко хила езац, — аьлар шийн къамаьл чакхдоалаш Жорж Мартэна, — из дег тIара боагIаш бола тIахьехам къахьегача наьха дегаша къоабалбаь тIаэцаргболгах.

(АПН).

ХИЙ ДЕХКАР—ХЬУВКЪАМА ЛАРД

Вай мехка боккха лоархIам бу юрта боахамен халкъа боахамен хиx пайда эцара.

1966 шера КПСС ЦК майски Пленуме Л. И. Брежнева инициативагIа СССР-е лаьтташта шерра мелиораци яра программах дола лош оттадир.

ЦК майски Пленуме белгал ма-лаххара, вай мехка халкъа боахам дегIабоалабара гIулакха юрта боахамерча лаьтташта мелиораци яра къаьстта дакъа кхоач Iалама-климатически хьалаш чоалхане хиларах.

Майски Пленуме тIаийца программа кхоачашъяра белгалара болх баьб Шалински района боахамашка.

Нагахьа санна майски Пленум хилале районе лаьтташта хий дехкаш лоадамбоаца гидротехнически гIирсаш мара а доацаш 4 эзар гектара тIа цхьа бахьан хий дуллаш хиннадале, 1975 шера 10 эзар гектар совгIча лаьтта диллар из. Цу юкъа дукха балхаш даьд. Масала, капитальнии юкъерен планировка яьй 3 эзар совгIча гектара тIа, дукхача лаьтташ тIара хьагул а баь дIаарабаьккхаб тIо, хьаьхкай кIотаргаш. Лаьтташ тIа иштта йизза а цхьадолча даькъе а реконструкци яьй «Джалка», «Предгорный», «Шалинский», «Южный» совхозашка. Боахамашкара мелиоративни отрядаш догIан хьисапе хий деттача машинашцеи насосни оборудованецеи кийчъяьй. 6300 гектар долча деррпгача хий дехкача лаьттах 70 процент совгIа чутIа цу машинашцеи насосни станцешцеи детт хий.

Ленина цIерагIча колхозе цкъа дIайийча дуккхача шерашка тIаювлача баьций даьгIенаш хьаьый 134 гектара тIа, культурни даьгIенаш хьаяь йоалаш латт «Джалка», «Шалинский», «Предгорный» совхозашка а.

Хий дехкача лаьтташка дIаюв массе тайпара доакъара баьцаш, силоса а ялатийпа а лаьрхIа хьажкIаш, гурахьа дув кIа, шекара свеклаш, баьцадаараш сом.

ЧIоагтIа айбеннаб химизаце лоархIам. Лаьтташта хий дехка доладарца дукхагIа тесс минеральни удобренеш — хIара гектара тIа 10 центнерал кIезигагIа йоацаш. ХIаьта цунга хьежжа лакхагIа ба юртбоахама культурай хьувкъам а. Деррпгача боахамашка хIанз хIара гектара тIара 30—35 центнерал кIезигагIа доацаш ка бола ялаташ чудахь, иштта лакха ба кхыча культурай хьувкъам а.

ЧIоагтIа хам бу боахамашка безача маьха йолча тIоадала. хIанз бокъонца ший боарамагIен ханнахьеи дехк хий. Хий дехкача лаьттаех пайда дикагIа мишта эца беза хьахьокх боахамашa. Масала, йокъал йолаш денача дIадахача шера «Предгорный» совхозерча Мусалаев Оалхазара звене 150 гектар долча хий дехкача лаьттан хIара гектара тIара 50 центнер совгIа фуалъяьха хьажкIаш яьхар насосни станцешца шозза хий а дилла. «Шалинский» совхозе догIан хьисапе хий деттача машинашца хIара гектара тIа 500 кубометр а йолаш шозза хий дилла 35 центнер яьккхар гурахьа 100 гектара тIа бийнача мукха. «Джалка» яхача совхозе 500 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара шозза хий дилла гурахьа дийнача кIин 26 центнер яьккхар. Саидов Баудина бригаде 500 гектар совгIа долча лаьттан хIара гектара тIара 40 центнер хьажкIаш яьхар, цунах а цхьа дакъа хий ца дехкаш доллашехьа а.

Хий дехкача лаьттаех пайда дикагIа эцара районе къаьстта вIашагIъеллай «Росрадремстрой» ПМК участок. Цун декхар да боахамашта чухьара хий дехка сеть лелаяра мел эшар дар. Из участок мелиоративни техникаца эсала кийчъяьяле а, белггалара балхаш кхоачашду цо. Масала, хий дехка ха хьатIаотташ бокъонца цIенъяьяьлар боахамий чухьара хин сеть. ХIанз «Шалинский» совхозе гидрогIирсаш хьалдаь йоалаш латт из. Деррпгача боахамашка дика тоаяй ерига юртбоахама культураш, Цудухьа тешаме ала йиш йолаш да пачхалкхенна ялати кхыйола юртбоахама продукци дIаялара план тIехкхоачашъергья.

«Джалка» яхача совхозе шозза-шозза хий диллад 530 гектара тIарча гурахьа дийнача кIинен доакъара культураштеи. ХьажкIаштеи шекара свеклаштеи хий дуллаш латт. Цу культураштa хий дуллача болх дика бу I отделене — ДДИ-70 яхача догIан хьисапе хий деттача установка механизатора Виситаев Iимрана, № 3 йолча отделене машиниста Сулейманов Анте. Кхы царел тIехьабусаш бац кулг-кара хий дехка ив. Алиев Аьхмад, Гучигов С.-А., Вахаев Саламу, Каaев Ширвани, кхыбараш.

«Шалинский» совхозерча догIан хьисапе хий деттача машинех 10 машин бIаьстап юхье денз хий детт дIайийнача баьцашта, гурахьа дийнача кIина, хьажкIашта. Цу машинаш тIа шоай смении нормаш тIехкхоачашъю ив. Дудаев Iаддалбека, Териев Iамалхана, кхычар. Царел тIехьабисац кулгкара хий дехка ив. Албеков СохIип, Гасанов Гасан, Эдельбиев Мухади, кхыбараш. Цу массане а укх боахаме болх бу 15 шу совгIа ха я.

«Южный» совхозе хий дехкача лаьтта керттерча даькъе кхеераш укх тайпара культураш я: 485 гектара тIа сома бешамаш, 150 гектара тIа — баьцадаараш, 100 гектара тIа — доакъара культураш. БIаьсти ма яьллинге а хий дехка доладаьд цу культураштa. Цу ерригача культураштa хIанзле а шозза — кхозза хий диллад. Совхоза дирекце къаьстта уйла тIайохийт хий дехкара оттa а яь чакхйоахаш я хьалха латтача мелиоратораштa материальни поощрени яра мероприятеш.

15 шу совгIа ха я Семиев Рукъман боахаме хий дехкара болх беш вола. Соахка дена мелиоративни службана кулгалдеш ва из. Мичча хана а ший мотороллерацеи белацеи кхашка бIаргагургва из хьинар дола мелиоратор. Цун декхар да хий дехкача кулгаллар, тIахьожам лоаттабар, иштта хадданза кхашка хий ухийтыла Iалащдар а. Боахама чухьара сеть Iалаьмате чоалхане я цу боахаме. Хьалхашка увтта халонаш мел йоккхий яле а, къаьстта цу балха образовани яцар аьнна, йоккха опыт йолаш вола Семиев Рукъман ший декхарех дика лоархIаву, хIаьта совхоза дирекци чIоагтIа раьза а я цунна. Рукъмана чIоагтIа могабеш буац ше кулгалду болхлой: догIан хьисапе хий деттача установкай машинисташ ив. Шахбулатов Мохьмад, Габазов Салавдин, кулгкара хий дехкараш ив. Дудагов Бадрудин, Исрапилов Салавдин, Умаров Сайпи, кхыбараш. Нагахь санна хих пайда эцара планагIа боахама секунде 500 метр хий эпе, царна секунде 1000 метр совгIа доагIа из, хIаьта цунах зехьа ца доадеш деррпгех пайда а эц.

ДогIаш каст-каста дехе а, эшачул кIезигагIа хул лаьттанца тIоадал. Цудухьа лаьрхIа хьожаш дехка деза хий хьажкIаштеи шекара свеклаштеи.

М. ХАТУЕВ,
Шалински хий дехкача участка начальник.

КЪОНАЧА ЮРИСТИЙ ДЕЗАЛ ТIАКХИЙТТАБ

1965 шера денз болх беш я тха районе халкъа университет. Цунна чуйоагIа бархI факультет. Царна юкъе къаьстта болх дика беш я кагирхой правови знаней факультет. Дукха ха йоацаш цу факультете пхелагIа выпуск хилар. Цига дешабагIараш райцентра юкъерча кхаь школа иттлагIча классашкара дешархой ба.

159 дешархочо хьаийцар укх шера халкъа университет чакхъяккхарах дола свидетельстваш. Факультето болх беча денз из йистеьккхай ворхI бIаь совгIа йолча йоIон зIамигача сагон.

Факультете боккха теркам тIабохийт деша багIарашка дешара программа Iомаяйтара. Цу гIулакха лаьрхIа лекцеш ешаш ба преподавателаш: прокурор С. А. Когай, халкъа судахой П. С. Модебадзе, С. М. Бабиева, милице райотдела начальник Ю. И. Петухов, политдакъа цун заместитель Х. А. Саралиев, административни органий болхлой Г. В. Безносиков, И. Ю. Карпушина, К. К. Комлик. Факультета декана декхараш дика кхоачашду милице капитана Ю. В. Ле. Цу факультета балха йоакхо еш хилар университета ректор С. У. Сайдулаев.

Iомадаьр чIоагIдара дешархошца семинарски занятеш яьй. Иштта Iомаеча темага хьежжа документальни фильмаш хьекхад. Хьалхарча шерашка долаш хинна хIама дац из. Фильмаш хьакхахьар а уж гойтар а болх ма-боагIара баьб киносета директора В. П. Тищенкоси районни культура ЦIен киномеханика (занятеш укхаза чакхъювл) В. С. Бакатовеи. Итогови занятий еш хьалххагIе хержа а хержа университета ректор С. У. Сайдулаев керте а волаш комиссе чIоагIйир. Занятешка дакъа лоацаш хилар парте райкома шоллагIа секретарь Ф. С. Цурова, республика халкъа университетий Совета член, «Знание» яхача республикански общества референт Г. И. Исакова, райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующи И. И. Чунихин, культура министерства методист Э. А. Абдурахманова, факультета, юкъерча школай преподавателаш, дешархой даьй-нааной.

Итогови занятий беседа хьисапе чакхъяьлар. Массаволча дешархочо дувцаш дар дика кхетадеш хилар, къаьстта кIоарга знанеш гойтар дешархоша Син Ларисас, Евлоева Iайшета, Газдиева Тамаре, Беловусов Анатоле, Вельхиев IаIаллаудина, Махаури Исропала, Нижегородова Татьянас, Агиев Османа кхычар.

КПСС ХХV-ча съезда материалашца дувзаш цар дийцар социалистически законноста лоархIамах, зуламашта духьала лоаттабеча къовсаме бахача наха лоацача даькъах, общественни порядок телхаярах бехктокхаме озарах, дувлен шалта - урс леладарах бехктокхаме озарах. Машинаш лечкъаярах, дукха истий кхувларах, урдув теларах - дахарах, пхьа лехарах, иштта кхычох административни уголовни бехктокхаме озарах. Хоадамболлаш дар суда кхела реакционни чулоацамах дийцар а.

Дешархоша дика кхетаьй «Дезалахи сат йоалаярах-яхарахи» долча СССР законодательства положенеш, советски граждананий бокъонаши декхараши, дицдалийтадацар цар СССР гражданина сийлахьа декхар — Советски Герзашцарча Ннзашка гIулакх дар а.

Комиссе председателa занятешта итог а яь, советски законодательства бокъонаш лелае а уж керте лувца а могадир дешархошта.

Цул тIехьагIа комиссе доакъашхошеи парте райкома болхлошеи дешархошта дийша баларах свидетельстваш дIаделар.

ДIахо дош делар университете деша баьгIараштa. Цар массане а дийцар дар занятеш чIоагIа пайдане а эшаш а хиларах. № 2 йолча юкъерча школа дешархочо Хучубарова Маккас аьлар:

— Занятешка довзанза дола дукха хIамаш Iомадир эха, дукха кердалар дайзар. Цудухьа халкъа университета болхлошта чIоагтIа баркал ях оаха.

Парте районни комитета цIерагIа дийша баьнна дешархой даькъалбийцар шоллагIча секретара Ф. С. Цуровас. Цул тIехьагIа республикански районни «Знание» яхача общества организаце Правлене университета кулгалхоштеи преподавателаштеи грамоташи ахчан совгIаташи делар.

Занятий йистейоалаш гулбеннараштa хьекхар правови темах дола фильм. Иштта чакхдаьлар 1975—1976 дешара шу правови знаней факультете.

В. ЗИНОВЧЕНКОВ.
Сунженски «Знание» общества районни организаце бехктокхаме секретарь.

ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМХОЙ

Халкъа тIахьожамхой низ сенах латт аьлча, из латт, боахамера гIулакхаш малагIча хьал тIа да, къоал де тарлуш дола наькъаш малагIаш да царна шка ховш хиларах, кулга цIена боаца нах бовзаш хиларах. Цул совгIа, уж дукха хиларах а латт цар низ. Белгала, уж ца кхоачаш цхьаккха моттиг яц Сунженски района Кирова цIерагIча колхозе. Халкъа тIахьожамхочун бIарглокхам боацаш цхьаккха моттиг яц боахаме.

ХIанз колхозе болх беш я халкъа тIахьожама цхьайтта пост, центральни оперативни группа вIашагIъеллай парторганизаце секретарь И. Е. Свиридов, ревизионни комиссе председатель А. С. Дежина, керттера инженер А. А. Демьянов, юрисконсульт Г. Т. Тарабанов, керттера агроном П. А. Евдошенко юкъе а волаш. Халкъа тIахьожама посташкара хоамаш ух цу центральни оперативни группага. Массе тайпара кул уж: колхоза рузкъа лочкъадарех е лочкъале гIертарах, чуэцача хача ялат довш хиларах, моллатIча производственни участке къахьегам во вIаштIехьбаьккха хиларах, дукхача кхыча хIамаех лаьца. Халкъа тIахьожамхоша теркалду лерттIа болх бара новкъарле е, общественни боахама зе де тарлуш мел дола хIама.

Ка бола ялаташ чуэца доладеннача юххье центральни оперативни группага хоам кхаьчар: водитель И. Арчаков зуваш хиллаш. Кулг долаш ва. Халкъа хьахошка дIакхачийтар из хоам. Дукха ха яьккхар Арчакова ялат лочкъаде дагахьа ше лийрхIараш кхоачаш ца дулаш — ше зуваш волгах сакхийна хургдолаш дар цун. ТIаккха, юххера а, ше лаьрхIар кхоачашдир цо, цхьабакъда ше лочкъадаь ялат а тIехьа цитача лаьцар.

Денисов Владимира йиълагIча механизированни отряда начальника оперативни группага хоам бир цхьан наха йол лечкъаеш хилар ше зерах. Теркам ца беш битанзар хоам. Цу сахьате халкъа тIахьожамхоех вIашагIъеллар летучи отряд. ШоллагIча дийнахье а лаьцар цо йол хьакха оттабаьча мангалхоша документаш вIаштIехьа ца а доахаш яхьа гIийртача аьлах етта машин. Йол шурий-товарни ферме дIаяхьийтар. Халкъа тIахьожамхоша могаарах цонашка болача наькъа тIа шлагбаум оттабаьб дийнахьа а бус а ха деш нах а болаш. Автомашин е тIехьа тележка йола трактор дIайохийтаргъяц цар, нагахьа санна доакъар дахьа мукъа луш дола документ царга деце. Автомашин дIайохийтаргъяц цар нагахьа санна йол во тIаеттаяле, наькъа Iологаш йов тарлу. Колхоза центральни складе болх беш ва коммунист Илья Илларионович Максимови комсомолка Ганиева Леанти. Уж халкъа тIахьожама комитета членаш ба, хIаьта цу декхарах дика а лоархIабу.

Хьаттара дукха машинаш ух укх деношка центральни складе. Шофераш сиха лел, мамогга дукхагIа ялат чуоза гIерт уж, тIаккха сих а лийя биццу кузов чура ялат цIендаь Iодоассаде, иштта хIара рейс массаза ю 3—5 килограмм ялат юхаккхухь. Халкъа тIахьожамхоша шоферашкара хьадийхар цхьа фийг чу ца буташ кузовашкара ялат цар Iодоассаделга, хIаьта из шоаш яхар цар дизза кхоачащдой а хьеж.

Фо деттарца ялат докъаду приспособлени хьаьяр колхоза говзанчаша кхо шу хьалхагIа. Цхьан шера пайда иацар цу приспособленех, хIаьта соахка из эшаш болх бацар. Ахка декъа, дIайха дар, хIаьта ялат кIезига дар. Укх шера чуэцаш дола ялат дика хьийкъа а цхьацайолча участкашкара доагIар сов тIаьда а да, хIаьта из докъадара ялат цIендача машинашца массехказза чакхдаккха, погрузчикашца кетаде дезаш хулар. Цо лакхбора ялат кхеларга бола мах, болхлой дукха тIера боахар, вешта, складера моттиг а къе яр.

Илья Илларионовича парторганизаце секретарь волча а ваха хоам бир цу хьакъехьа.

— ТIаккха Iа фу ях? — хаьттар цунга И. Е. Свиридова.

— Фо детташ ялат докъадеча приспособленех пайда эца ях. Йиш а енна латташ я из.

ТIаьда кIа докъадарах дола дош къоастадаь даьлар.

Ялаташ чуэца доладеннача юххье Iойоассаеш дукха совцайий лоаттайора автомашинаш. Из хIана дар аьлча, складе механик ца хиларах еттача машинашка хьажа саг вацар. Складе механик хиланза варг ца хиларах дола дош оттадир халкъа тIахьожамхоша колхоза правленена хьалашка. Правлене членаша, из дийца а дийца, соцам бир, складе белгтала механик эшаш хиларах, шига хьожавир опыт йола механизатор Черсков Виктор. ДикагIа дIадоладелар гIулакх, Iойоассаеча хана кхы сайца латта езанзар машиний.

Балха юкъе хьинаре дакъа лоац халкъа тIахьожамхоша Андрей Максимович Магалясова, Иван Васильевич Маркова, Шевляков Георге, дуккхача кхычар.

Халкъа тIахьожамхоша оарц даьккхар, хьекха улла горох йокъаеннилга а хайна, дийнахьа, йIовхалагIа из хьалъэца йолалой из дукха йовргйолгах шоай сакхийначул тIехьагIа. ТIаьда йолча дийнахьа е бийсанна мара горох хьал ца эцилга тIадиллар отряда начальника. Колхоза правленена могадир цар йол латтача моттиге прожектораш оттаелга, дийнахьа санна бийсанна а цига сийрда хилийтар духьа.

Лоацца аьлча, Кирова цIерагIча колхоза халкъа тIахьожамхошта карагIдийнна дика гIулакхаш дукха да. Кулга цIена боацача нахах фе лорадду цар колхоза рузкъа.

А. ЗИМАРИН.

Толамца къахьет укх шера Шелковской района «Коминтерн» колхоза доакъар Iалашдераша. Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза къахьегамхоша республика беррнгача юрта боахама болхлошка даьча кхайкарала жоп луш иттлагIча пятилетка укх хьалхарча шера цхьан шеран ах шеран тоъаш хиллал доакъар Iалашде дош деннадар цар.

Дукха кийчъяьй цар баьций витаминни хьоарагIа юв гранулаш.

Ка бола ялаташ чуийцачул тIехьагIа дисача чах кепаш ю колхозе. Из болх къаьстта дика бу механизатораша Къахьегама ЦIеча Байракха ордена кавалера Я. Великороднеи М. Дорошенкоси.

СУРТА ТIА: Чах кепаш еш латт Шелковской района «Коминтерн» колхозе.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

Ялат дика хьийкъад

Укх шера 3 250 гектара тIара гурахьа ялата йийна культураш чуэца дезаш да тхо. Царех 1600 гектар кIа ди, хIаьта мукх — 1293 гектар. Уж ерригa культураш 12—15 дийнахьа чуя соцам баьб совхозе.

ХIанз ка бола ялаташ чуэцаш ткъаь итт комбайнер ва тха боахаме болх беш. Царех итт комбайнер Наурски районера вена ва.

Эггара хьалха Плиевски отделене чуэца доладир оаха ка бола ялаташ. Цигара болх чакх а баьккха хIанз Барсукински отделене чуэцаш я гурахьа ялата йийна культураш.

Ялат сихен цIенеи чуэцара шерра яхь яьржай комбайнераштa юкъе. Тха боахамера бараштa юкъе яьржача яхье хьалха ба Килоев Бахьаудин, Оздоев Юнус, Амхадов Дауд, Оздоев Ахьмадгири, кхыбараш ХIаьта новкъостал де баьхкача комбайнерашта юкъе къаьстта дика къахьег Новоселов Николая, Колесников Петра, Душейко Федора. Шоай балха нормаш тIехкхоачаш ца еш ди дIаладахийтац царех хIаране.

Гурахьа ялата юв культураш керттерча даькъе босешка ухкача кхашка дIайийнай тха совхозе. Цудухьа цхьайолча моттигашка хала хул хьаккхари ардари къаьст-къаьста долаш чуэца, 1942 гектара тIара ка бола ялат хьаккхари ардари цхьана долаш чуийцад совхоза механизатораша. Цул совгIа хьекха касарех Iодиллад цар 232 гектара тIара дар.

Во бац чубахьа хьувкъам а. ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 23 центнер ялат доал, план 18 центнер йолаш.

Кхоачамболлаш дика вIаштIехьдаьхад механизаторий балха хьалаш а. Иштта, еха комбайнаш, тракторaш, машинаш тоаеш «техничкаш» я. Къаьстта раьза хул механизатораш юрта боахама механика Местоев Обукарен цун новкъоста Плиев Мохьмаден шоай техника тоайча.

Ка бола ялаташ чуэцаш боахкача наха делкъийга бIайха кхача бахь кхай тIа, хIаьта новкъостал де баьхка комбайнераш дийнахьа козза кхоаб. Маьхах дарегIен чам болашен хул совхоза повараша кийчбу кхача.

Комбайнераштa юкъе яьржача яхьа итог хIара дийнахьа ю. Яхье котало яьккхача комбайнера ЦIе вымпели ахчан премии лу. Цул совгIа цар сийна «Молния» арахец.

Ка бола ялаташ чуэцара балхаш цхьан комплексагIа лу. Ялат чуийца доаллаше а сиха тIера ча дIа а даьккхе лаьтта оах, тIаккха доакъара лаьрхIа шозлатIа юв культураш дIаюв.

Чах кепаш еш бархI пресс-подборщик я тха боахаме. Царех бизза пайда эца гIерташ къахьег уж лелаеш болча механизатораша. Юкъера доал 15—16 килограмм йолаш дийнахьа юкъера лаьрхIача 800—900 кеп ю чах хIара механизаторо.

Пресс-подборщикашца кепа тоха механизатораш кхо ца баьча кхай йистошка аргIаш а деш дIаувттаду ча.

Лаьтта ахара ши механизированни отряд вIашагIъеллай боахаме. Цхьан отряде бархI трактор я, хIаьта шоллагIча отряде — итт.

ЦхьоалагIа отряд Плиевски Барсукински отделеней лаьтта оахаш хургья, хIаьта шоллагIъяр — Альтиевски Насыркортовски отделеней дар.

ХIанз лаьтта оахаш боахкараштa юкъе, совхоза кулгалхой геттара раьза а болаш, къаьстта дика болх бу трактористаша Эшиев Мусас, Тазиев Дауда, Оздоев Iисас. НормагIа 4,5 гектар аха дезача дийнахьа юкъера лаьрхIача 6—7 гектар лаьтта оах царех хIаране.

Хьалханика латта декхараш толамца кхоачашде гIерташ хьинар, низ кхо ца беш къахьег кхай тIара хьатта, цигара пачхалкхенна ялат дIаийлеча пункташка ялат дIакхухьаш лелача совхоза шофераша а. Царна юкъе къаьстта дика кхоачашду шоай декхараш Мальсагов Саюпа, Беков Мохьмада, Мальсагов Султана.

Укх шера халкъа боахама планагIа 4860 тонн ялат дохка дезаш да тхо пачхалкхенга хьажкIанца цхьана. ХIаьта хIанзле оаха дехкад дукха хIама ца эшаш 1200 тонн ка бола ялат. ЛаьрхIар тIехкхоачашде дика торонаш я боахама коллектива. Царех пийсса пайда эцара ерига уйла тIаяхийта къа а хьегаргда оаха дIахо йодача хана.

К. БЕКМУРЗИЕВ,
«Назрановский» совхоза керттера агроном.

Киргизски ССР. Дика толамаш даьхад хIанз республика Лакхехьарча Совета депутата Ленинеи Октябрьски Революцеи орденаш лелаеча Ошски области «Токтогул» яхача совхоза воккхагIволча жа Iуно Чотоев Коена. ХIара бIаь жийна тIехьа 170 Iаьхар кхебаьб цо, хIара устагIа тIера 4 килограмми 800 граммн тха а даьккхад. Из дуккха дукхагIа да пятилетка хьалхарча шера цо тIаийшача декхарел.

СУРТА ТIА: К. Чотоева жа Iул Тянь-Шань яхача лакхача лоамашкарча даьгIенашка.

А. КАДЫРКУЛОВЕИ
М. ШЛАФШТЕЙНЕИ
сурт.

ТАСС фотохроника.

Ханал дикка хьалха...

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера къаьстта дика къахьегаш я «Кавказэнергомонтажизоляце» Грозненски участка коллектив. Деррпгача технико - экономически хьокхамий ворхI бетта план 26 июле толамца кхоачашъяьй цо. ЙIовхализоляционни дукха балхаш даьд цо шоллагIча теплоэлектроцентрале, объединенни Грозненски ТЭЦ-а № 3 йолча электростанце, Грознерча правобережни даькъа теплотрассе.

Уж балхаш деча дика болх барца белгалбаьнна ба изолировщикаш Л. Дашаева, Х. Башаева, А. Евсеев, бригадир Т. Андрианова, кхыбараш.

Хьинаре къахьегаш ба укх шера «Южэнергохимзащита» Кънлбаседа - Кавказа участка болхлой. Деррпгача технико - экономически хьокхамий 7 бетта план 22 июле кхоачашъяьй цар. Дукха балхаш даьд участка коллективо Дагестанерча Черкейски ГЭС-е, Черсий - Балкхароерча Баксански ГЭС-е, Каспийски ГЭС-е, А. Шерипова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводе, объединенни Грозненски ТЭЦ-а электростанцешка.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ТАМАШИЙНА КХЕЛ ЙОЛА ГIАЙРЕ

Балтийски форда юкъера Саремаа яха гIайре — Эстоне йоккхагIъярех цаI. 2.714 квадратни метр я цун тIехе. ГIайрен тIа баха нах керттерча даькъе кхоабараш кхан форди лоархIаш хиннад массаза а.

30-гIа шераш юкъекхаьчача хана специалистий цхьа группа яхай Саремаа яхача гIайрен тIа. ГIайре дегIаахара перспективай хьакъехьа Эстоне буржуазни правительствана выводаш яла езаш хиннай из. Массава раьза а волаш бар баь соцам: Сааремаа экономически перспективаш яц, чкъаьрий доахарий болх хален пайда ца луши ба, хIаьта можжевельники заьлза буци мара тIайоалаш доаца яьккха лаьтта аьсала жа доажаде мара кхы хIаманна пайдана дац.

Цу хана денз 40 шерата ца кхоачаш ха яьннай, хIара доагIача шеро кIезиг-кIезига беш харцбора из «соцам».

ГIайрен тIа бахача наха хьалхагIа санна чкъаьрий доах тахан а, дIадув лаьтташ. Вешта, «хьалхагIа санна» ала хIам а дац. Къаьнара романтични парусни лодкаш дIадаьннад, хIаьта мотор боаллараш гонахьа гIоллара чкъаьрий даха дисад. ХIанз Атлантически океанера чкъаьрий даха даха арадоал доккхий траловни, Сааремаэ шоашта хьаяь керд а пристанаш а йолаш дола доккхий кемаш. ГIайрен тIа эггара йоккхагIа йола «Сааре Калур» яха цкъаьрий доаха колхов чкъаьрий чакхдоаха ший завод хьалъяьянай дукха ха йоацаш. Чкъаьрий чакхдоахача цун комплексашеи механизированни приемни пункташеи чкъаьрий лувцарий къахьегам аттача баьккхаб.

Мелиоративни балхаш чакхдахар бахьан долаш гIайрен тIара хIамаш дIаюв лаьтташ кхоалагIа дакъа хIана хиннадац аьнна дукхагIа хиннад. Хьалха аьхки ахархой шоаита ахча даккха кхычахьа дIаухаш хиннача яьхка лаьтан долча районашка доккхий боахамаш дехкад. ХIара шера дукха ахча дIаухийт колхозашка хьайбаш леладу фермаш, мастерскеш, кхыйола производственни помещенеш хьалъярга.

Сааремаа таханарча денах дувцача хана хьоаха ца еш йита йиш яц промышленность. ГIайрен тIа болх беш я вай мехка меттел доазол дехьа йовзаш йола продукци арахецача Таллински ювелирни завода цех. Мельхиоровии дото Iагаш, мIараш тухлоатторгаш, кIерам чубоагIабергаш — укхаза хьаяь сувенираш дунен халкъашта юкъерча дуккхача выставкашка хьокха яхийта хиннай.

«Сааремааски мрамор» оал гIайрен тIа хIанзарча способагIа йоаккхача доломитах. ХIара шера 100 эзар квадратни метр хIана яц аьнна доломитови Iоакъаш хьаю укхаза, хIаьта лаьттах йоаккхача цу минерала запасаш миллионаш кубомерташ я.

Агар-агара (цу веществах хьаю желирующи компоненташ) лаьрхIа бедал я Сааремаа форда йисте гIолла тIаювла форда баьцаш. Цудухьа хила ма - доагтIара дола хIама да «Калев» яхача кондитерски фабрика цех укхаза хьалъяр.

Йоккха хулаш йоагIа гIайрен керттера город — районни центр Кингисепп. Советски Iаьдал латтача шерашка шозза дукхагIа хиннаб цига баха нах. Къаьнара зданеш юхаметтаоттаьй, керда яраш хьалъяьй. Къаьнарча ратуша чу хIанз саг яр - яхар дезде нах гуллуш йола Дворец я, хьайра иллача кафе яьй, городской больницана лалла хьалъяьй грязелечебница, мела хий чулоаттадеш бассейн, стадион я городе.

...Иштта я тахан Сааремаа — цхьан хана «лергъя» аьнна хинна гIайре...

Владимир ВЕЛЬМАН. (АПН).

КЕРДА ИНФОРМАЦИОННИ СИСТЕМА

8 июле Москве социалистически мехкий Iилмай академей викалаша общественни Iилмашта лаьрхIа Дунен халкъашта юкъера информационни система—МИСОН вIашагIйоллара яьча соглашенена кулгаш яздаьд

Социалистически мехкашка общественни Iилмаш Iомадарал совгIа идеологически къовсаме герз а хинна дIаэттача. национальни академешка духхьал ший гIулакха яь информационна централ вIашагIъеххай. Цар йиш хулийт дунен общественни литературага хьожа а хьожаш из Iомадс. Лоацача хана доккха дакъа юкъедихьад цар обществах дола Iилма дегIадоаладара.

Социалистически мехкий информационни централа шоайла айхха бувзамаш леладу. Цар шоайла дIа-хьа ийю информационни материалаш, общественни Iилмай областе дунен халкъашта юкъера къахьегам бекъара мероприятеш чакхйоах, юкъара сборникаш арахец. Iилман информаце дIахо хургйола процесс идеологически балха эффективно юкъейоалаяр социалистически содружества мехкий Iилмахоша МИСОНаца дувзаду.

МИСОНо хьаелл керда дукха оагIош йола информаце национальни центрий бувзамаш леладу этап. Кооперации къахьегам бекъари юкъедоаладар бахьан долаш МИСОНо йиш хулийтаргья дунен литература, реферативни журналаши проблемно - теоретически сборникаши арахецача дуккха низ, средстваш ха кхое, материалаш гулъяри царна обработка яри шозза деш йола процесс дIайоаккхаргья. Масала, МИСОНо йиш хулийтаргья дукхагIйолча первоисточникашта цхъа обработка йича кхоачам хилийта, информаци дунен халкъашта юкъерча масштабе лелае.

МИСОНо новкъостал дергда Iилма-тохкама болхи социалистически мехкашка общественни Iилмаш хьехари лакхача боарам тIа хилийта, идеологически балха эффективность лаккхъергья.

— Тха института коллектива, — йоах СССР Iилмай Академе член-корреспондента общественни Iилмашта йолча Iилман информаце Института директора Виноградов Владимир Алексеевича, — доккха сийлен декхар тIадиллад — дунен халкъашта юкъера система хьаеш болча социалистий балха координировани е. Цун массехк этап хийлийта лерхI. Эггара хьалха болх бе йолалургья МИСОНа йолаш йолча информацена обработка яра средстваш. ДIахо дунен халкъашта юкъерча системах ЭВМ а кхыйола вай ханара технически средстваш а юкъе йолаш автоматизированни комплекс хургья.

Юрий СИНЯКОВ,
АПН корреспондент.

Доазол дехьара

Диловски лакхаленашкара дIахьежача

Диловски лакхаленашкара дика бIарга гу Эйзенхюттенштадт. БIарг тIаотт дукхазза вIаштIердеьча лоа санна кIайча гIирсашта юхе дагIача машина кирпишк тIайиллача ира тховнаш долча хIара цIенна гобаьккха ягIача баьццара гIа долча гаьнашта. Уккхаза даим къулбехьара хьекха мух улиций йоаххала дIаухаргболаш план а яьккха хьалъяьй город. Баьццара бешамаш санна латт гаьнаш лаккха урагIа яха латташ «Ост» яхача металлургически комбината турбаш йолча а. Комбинат а город а бIарчча цаI я.

Диловски лакхаленашка хьалтIаваьлар со Вилли Нотатцемаца, бургомистра хьалхарча заместителаца. Цо дувцар:

— Герман Матерна — ветерана-коммуниста, Германе Социалистически едини парте боккхийча кулгалхоех цхьанне дIн лелаю комбинато. Чони прокати арахец цо, цхьабакьда комбината чуйоагIа гIишлой-монтажни управлени, судоверфь (города юккъе гIолла чакхдоал Шпрее—Одер яха канал). 10 эзар саг ва предприяте болх беш. Укх шера ши миллион тонн гаргга чони миллион тонн болати лургда комбинато Дукха совгIа-эшашагIа доацаш ГДР-а ерригача металлургически промышленносто шера арахецача продукце пхелагIа лакъа ла из. Чон советски рудах доах. Кокс Польшо лоаттабу. Тха хIара металлургана социализма мехкаша вежарашха цхьана лелаеча гIулакхий хьокхам ба из...

ХIанз а къона я Эйзенхюттенштадт: укх шера август бетта ткъаь пхиъ шу дуа цун исторе. Олеран Эльбанен юккъе уллача эггара хьалхарча немецки социалистически паччахьалкхен ханнара хIана яц аьнна я из.

Комбинате венача хIара сагага хьокханза Iергбац музей. Со а хилар цига. БIарчча пен дIалаьца хьалтеха доалл сурт. Юкъ-юкъе ягIаш кIотаргаш мара йоацаш яьсса аре я цу тIара яр. Низткъа холуш я лаьттан букъ тIара хьеккха дIайихьача фашистски концлагерах юхейиса белгалонаш. Духхьал цу метте хьалъе йолайир немецки коммунисташен антифашисташен ГДР-е духхьашхара социалистически город.

Музее чIоагIа боча хеташ улладу коммуниста Германа Матерна эггара хьалхара дихк хоадаяь диг. Шоаш раьза а хинна ГДР массе миIингера укхаза баьхкачар хьинар ца кходеш бора болх. Хьалхарча денношке а кхаьчар новкъостал. Сурташа дувц: эггара хьалхара советски специалисташ баьхкаб, СССР-о бульдозераш, оборудовани яйтай, комбинат хьалъе, оборудовани вIашагIйоллен ниисъен новкъостал даьд. Предприяте хIана а тIехьа баркал оалаш бувц шоай опыт немецки коллегашта дIатийнна советски металлургаш Г. Михалевич, А. Шульгин, Б. Дралюк, К. Храмцов. Эйзенхюттенштадтера 400 совгIа болхло практика чакхйоаккхаш хиппача Череповецки металлургически комбинате тэлашагIа йола производственни методаш Iомаяьй цар цига.

— Цу хана денз хьа таханалцца, — яхаш дувц сога предприяте парткома секретара Э. Киттеля, — советски опытах пайда эц оаха. Цунах даьнна беркат шаьра гуш да: кхозза дукхагIа лоаладу чон. Комбината болхлоша кхетаду, социалистически мехкаша цхьяна гIулакхаш леладар цхьа моллагIча тайпа низаш вIашкатохар а доацаш, дебадар долга. ХIара доагIача дено бакъду из.

А. ШАПОВАЛОВ,
(АПН).

Эйзенхюттенштадт — Москва.

РЕСПУБЛИКА БЕНИН: ВАХАР КЕРДАДАККХАРА НАЬКЪАГIА

Июнь бовш Бенина Халкъа Республика столице г. Котону болх чакхбаьккха яьлар Бенина халкъа революце Парте (ПНРБ) Центральни Комитета шоллагIа сесси. Сессе решени яьй экономически дегIаахара паччахьалкхен план кийчъергйола комиссии республика керда конституци кийчдергйола комиссий вIашагIйолла.

Укх итт-пхийтта шера доьзаргйоацача доалаш хувцаденнад африкански континента социально - политически сибат. Йохаьча колониальни империй метте дегIаух, низа, денале чIоагIлуш латт шоай лоIамера къопа паччахьалкхенаш. Царех дукха яраш кIоарга эргалонаш яра наькъа тIа яьнай, шоаш лерхIар саго саг воацавергвоаца общество хьалъелга да аьнна хьа а кхайкадаь. Цу тайпарча мехкех лархIа мегаргйолаш я Бенин Республика.

Гвинейски залива юхе уллача цу йоккха йоацача паччахьалкхено ше кхычарех тийша хIама доацаш, шин лоIаме хилар хьакхайкадаьд 1960 шера 1 августа. ДIахорча шийтта шеро экономически тIехьабисарахи колониализмах юхедисарехи мукъабалийтабац мохк Дагомея (хьалхагIа хинна цIи Бенин Республика) доаллеча гIозараша шоай уйла тIаерзаяьй Iаьдал шоай бе доллари шоашта рузкъа Iоадари духьа лоаттабеча къовсама. Цу шерашка пхезза переворот хиннай мехка, 11 паччахьен ах дюжин конституцеши хувцаденнад

Iаьдал 1972 шера Матье Кереку керте латтача правительства бе дахарах бола хоам массаза а шоашта бовзаш бар санна бир малхбузехьарча кепайоазоно. ГIордаьнна хабараш тIехьагIо, правительстве тIема - революционни я аьнначеи мохк экономически тIехьабисар дIадаккхара хоадамболлаш доля гIулакхаш чакхдоахилга оттадеш йола программа хьакхайкаьчен хана доладелар. Кердача Iаьдалий дIахорча гIулакхаша хьахьеххар М. Кереку кабинето лерхIараш цIенхаштта хилар.

Паччахьалкхен монополи оттайир доазол дехьа дохка кхухьийтача дерригача моттигерча товараштен доазол дехьара чукхухьача халкъа саготагIа эшача цхьайолча хIамаштен. Национализаци йир мехка болх беш хиннача «Шелл», «Тотал», «Пексако», «Бриташ петролеум», «Мобил ойл» яхача мехкдаьтта компаней хIамашта. ТIахьожам оттабаьб банкий, страховой агенствай, транспортни компаней гIулакхашта. Цу цхьан ханна чакхъяьккхар административни реформэ — вIашагIтехар дукхача бахача наха хьаллоацаш йола керда паччахьалкхен аппарати Iаьдала моттигера органаши. Хувцабеннаб арахьара политически никъ: шерденнад социалистически мехкашцен Африка, Азе, Латински Америка прогрессивни паччахьалкхенашцеи леладу гIулакхаш. Тайп-тайпарча Малхбузен Африка регионально организацешкеи экономически группировкашкен дакъа лаца яьннай Республика. ОАЕ член йола Бенин цхьанна а тайпарча гIема блокашта юкъе ца яха лаьрхIа я.

1974 шера декабре тIема-революционни правительства хьакхайкадаьд, мохк социалистически дегIаккхувлара никъ ше хержа хилар. Цхьа шу даьннача гIолла Бенин Республика аьнна цIи тиллар Дагомеях. Президента М. Кереку хьакхайкадаьчох. керда цIи Африка цу районе цхьан хана хиннача, колонизатораштa чIоагIIа духьале яьча Бенина паччахьалкхен цIерагара хьайоагIаш я Цу цхьан ханна хьекхайкадир керда тайпа партии хьаяь хилар.

Май бетта юккъе хиннача ПНРБ эггара хьалхарча чрезвычайни съездо программеи устави тIайийцар. Хьалхара режимаш йолча хана хиппа группировкаш санна йоацача парте республика къахьегамхой хьашташ кхайка а ду, лора а ду. Из вIашагIйолла лерхI дукхагIа прогрессивни уйлаш йолаш болча, шоай цIена деган хьахьеккхача болхлоех, ахархоех, кагийча ремесленникех. Организационни принцип я яьнна хьакхайкаяьй парте демократически централизм. Марксистско - ленински идеологе ларда тIа бэлхлойн ахархойн болам вIашагIа а тохаш, цо шийна хьалхашка декхар оттаду империалистически доал мехкара цIендаь дIадаккха, бокоьнца шин лоIамера социалистически хьисапе йола къаман экономика хьае. Аграрни реформа чакхъяккха лерхI ПНРБ. Нах дIахо кхотабари цар хьинар айдари духьа — профсоюзни, кагирхой, кхалнаьха, Цlеча ЖIарга, доазол дехьарча мехкашцарча доттагIала, кхыйола организацеш вIашагIйохканза яргйоацаш лоархI ПНРБ. ПНРБ программа тIа оттадаьд «дерригача дунен мехкий, къамий, халкъий революционни къовсам массе оагIорахьара хьаллоацилга а кхыча мехкий доалах мукъаловлар духьеи къовсам лоаттабеш йолча Африка революционни цхьоагIо бахьан долаши африкански халкъаша лоаттабеча къовсама къаьстта уйла тIайохийтилга а».

Советски Союзан Бенина Республиканеи юкъе дипломатически, торгови, экономически, культурни бувзамаш оттадаьд. Халкъа Республиканеи Советски нах дег тIара гIадбаха хьеж цу мехка халкъо еча прогрессивни эргалонашка, хIаьта шин вахар кердадоаккхачеи халкъа демократи дегIайоалаечи цо толамаш дахар лов царна.

Ю. ВЛАДИМИРОВ.
(АПН).

ХIАРА КОТАЛОН ШИЙ АРГIА Я

МОНРЕАЛЬ, 30 июль. **(ТАСС спец корр. В. Боголюбов, В. Михеев, Ю. Хромов).** Секундах бIаь дакъа ду «Тайминг» яхача швейцарски фирма электронни хронометраця. Уж яр духьаленаш хьалхашка латтача наькъагIа 100 метр гаьна кхалнах бовдарах медалаш екъача хоадамболлаш дола дакъа лаьцараш а. Хьанна дага дар, кхаь призера гIадвахар, салаар, сатессар лоадам боацача хана чу — кхаь секунда чу хошарг ма дий аьнна? ГДР-ера Иоганна Шаллер, вай Анисимова Татьянеи Лебедева Наталии пхорагIа хьекхача жIака тIара дIаметтахьа лийлхача хана е байддараштa шоашта а, е зрителашта а тешаме къоастадудаланзар байддарех хьалха енар малагIа яр... Цар бовдар кердадаьккха шорттига телевизионно юха хьагойташ йолча йоккхача таблон экрана кIирбенна бIарахьежжача тайпара бисаб уж наькъа такилга тIа. Цхьабакьда телевизионни технико цу хана новкъостал данзар «Тайминго» дукха сагота а йоацаш призовой моттигашка дIаоттайир соперницаш: Шаллер — 12.77, Анисимова — 12,78 — СССР керда рекорд, Лебедева — 12,80.

400 метр веддача котваьнна кубинец Альберто Хуанторенеи польски спортсменка Ирена Шевинаскан профессегIа экономисташ ба. Байдда болхача хана ха кхоелга шаккхе а олимпийски чемпион професснонально дукха дезаш хилар холуш дар. Кхыметтел 76-Олимпиаде дошо ши совгIат даьккха хIанз укх сахьате алхха ше цаI мара воаця легкоатлет ведда водаш бIарахьежача а цецвоаккхар цун сов массало. Уж кхача безача кхоачаш латтачя хана хеталора, цун гIа, шоай ма даггара байдда болкача соперникийчул цкъаи ахаззеи шерагIа ба аьнна. Чемпиона результат бокъкъал дика я — 44,26 сек. 800 метр веддача дунен рекорд а оттаеш котало яьккхачул тIехьагIа да из я!

— 400 а 800 а метр хуза шин юкъ шоайла вIалла тара йоацаши бе-беча тайпара кийчвенна хила везаш я, — аьлар пресс-конференце ше къамаьл деш шозза олимпийски чемпиона.—Се ираз долаш лоархI аз шозлагIа я хьалхаварах, сай мехка — социалистически Кубайна айса котало яккхарах.

Шевиньскас коталонца цхьана шин активе дIаязйир дунен рекорд я — 49,29. олимпийски карьера ше дIайолайнча денз из ворхIлагIа медаль а яьккха, цу даькъе — кхоъ дошо. Цецвоал йиълагIча олимпиаде дакъа лоацаш хиннача Иренас — Варшаверча экономика магистро—цу селларча шерашка Iо ца юллаш олимпийски денала форма лелаеш хиларах.

28 шу даьнна американски студент Арни Робинсон эггара хьалхагIа кхоссавенна 835 сантиметр «вахар». Цул гаьнагIа кховсабала мел дукха гIертарах кIама хиланзар. Негритянски спортсмен дото призерали ший дай-мехкахочул Рэнди Уильямсаи 24 сантиметр тIехваьлар. ЯлхагIа хилар укх сезоне эггара дикагIа результат (836 сантиметр) йолаш вола, котваргва яхаш хинна югославски спортсмен Ненад Стекич. Призерий доазол арахьа висар Европа чемпион Подлужный Валерий а (ворхIлагIа моттиг — 788 сантиметр), къона Переверзев Алексей а (иттлагIа — 766).

Дискаш кхувсача котъяьлар ГДР-ерра Эвелин Шлаак — 69 метр. Дунен рекордсменка Фаина Мельника дика «ка ялацар» из кхосса. ТIаккха, юххера а, «гIаьмеття а ена» пхезлагIа лостайнча — 68,60. Цхьабакъда судахоша лаьрхIар, духхьал цу моттиге вай чемпионкас правилаш толхаяь хилар. Судахой коллеге кхел еш ягIаш дуккха ха яьккхачул тIехьагIа, москвичка результат дIаьккхар, хIаьта шоллагIча моттиге хинна Мельник йиълагIча моттиге яьлар (66,40).

* * *

МОНРЕАЛЬ, 2 август **(ТАСС корр. В. Байдашин, Б. Буховцев, В. Игнашенко).** ЛаьгIа йов олимпийски цIи. МаьркIажбоад отт Монреалерча Олимпийски стадионе. Сийрдайоал табло. Цу тIа да олимпийски рекордех дола хоамаш. Табло тIа — Олимпийски ловзарий - 80 столица — Москва панорама.

...Монреаль Олимпиадаца Iадика ювцаш я. ТIехьара а Олимпийски стадиона нах адара долча наькъа такилгах чакхбовл доакъашхой болча мехкий спортсменаш, зрителашка моаршал а телаш.

Монреаль сийрдайоакх цIей дездеча фейерверко...

Москвас хьаэц эстафета.

Олимпиаде рапиращца фехтовани яра бронзови призер, Советски Союза спортсменка Елена Белова.

XXI Олимпийски ловзарий чемпион дунен рекордсмен Василий Алексеев.

Олимпиада дошо призер, советски штангист Давид Ригерт.

ТАСС фотохроника.

ВАЙ ХЬАЬШИЙ

ВАЙЦИГА ГАСТРОЛЕШКА — САРАТОВСКИ ОПЕРЕТТА ТЕАТР

Бизза август бутт боаккхаргба М. Ю. Лермонтова цIерагIча театре гастролеш луш Саратовски музыкальни комеде театро. Оперетта — комедийни моттигаш йолаш, йиц ца луча музыкаца, сихача халхарашца сакъердаме, самукъдоаккхаш йола искусство я.

Саратовски театра гастрольни афишас зрителашта хьалхашка яхьараш хано техка а зрителаша мах баь а эггара цIи хеза йола комедеш я. Театро грозненцашта гойтаргъя. А. Синисалон А. Голлаилеи «Кхалсага ха», В. Соловьев - Седоя «Барайтта шу», М. Самойлова, «Цу хана Севилье», яха хIанзара музыкальни комедеш. Репертуаре иштта я. И. Штрауса «Бурдолги», «Цыгански барони», И. Кальмана «Цирка принцессеи» «Сильвеи» яха хано мах баь классически оперетташ. Грозненцаша хьалхара мах бергба Ф. Лоу «Сахоза леди» яхача американски мюзикла а.

Бицбалийтабац оаха эггара зIамагIбола тхоай зрителаш а — царна оаха кийчбаьб А. Спадавеккнала «Золушка» яха музыкальни фаьлг.

Саратовски оперетта театр, къона театр да. Самардийнахьа шин бархI шу дизар дездир цо.

Оперетта театр — беламе, вахар чIоагIдеш дола театр да. ЗрителашцIара цун вIашагIкхетараш — сакъердаме вIашагIкхетараш да. Тха театра артисташ массехк сценически говзал йолаш ба, — из я иллеш дахар, халхараш дар, сцена тIа къамаьл дарен леларен искусство.

Театра творчески коллективе вIашагIкхийттараш тайп - тайпара ха йола нах ба — искусства мастераш а творчески кагирхой а. Уж ба театра мастераш Мартынова Лия, Гусев Аркадий, Холодков Алексей, Суркова Алла, къона актораш Горелов Валерий, Кидер Любовь, Мироненко Валерий, Никифорова Элеонора, Грузинов Алексей, иштта кхыбараш.

Ткъаь итт сагах латташ я театра группа. Керттерча даькъе Саратовски областе Балаково яхача города мелиораторашта, гидростроителашта, юрта боахама къахьегамхошта гIулакх деш хилар тхо, иштта областа кхыча районашка а хиннад.

Опереттаца, музыкальни комедеца, мюзиклацара вIашагIкхетар из хано дIадехаш дар да. Цу вIашагIкхетараша дэг айлу.

Гастролеш луча юкъагIа города керттерча предприятешка массехк творчески отчет ергъя театра творчески группа, спектаклаш йица районашка юрта боахама къахьегамхой болча гIоргба.

Тха балха боккъонца болх мах бергба грозненски зрителаш ба. С. Самойлова «Цу хана Севилье» яхача музыкальни комедеца хьайиллар оаха тхоай театральни гастролеш. Тхо хьежаш да шуга, оперетта театр дезараш.

В. ЛЕВИНОВСКИЙ,
Саратовски оперетта театра керттера режиссер.

ДУНЕН ГЕОГРАФАШ — МОСКВЕ

Дунен халкъашта юкъерча географически конгрессий бIаь шерарча историгIа артIанара яр — 23-гIа яр хьалхара хул Советски Союзе. Официально из хьайийллай 28 июле Московски университете, дIакъовларгья 3 августе. ХIаьта практически из бетта хургья, хIана аьлча конгрессе хьаеллалехьа вай мехка тайп-тайпарча городашка дунен халкъашта юкъера симпозиумаш хиннай.

Дунен 70 мехкара 3 эзар совгIа саг ва конгрессе. Докладий тезисашта хьалхе а кепатехай. Ювлаш йола проблемаш геттара дукха я: конгрессе хьаеллалехьа географе тайп-тайпарча областах 28 симпозиум яьй. Конгрессе керттера тема я «Саги цун гонахьен».

Конгресса доазол дехьарен советски доакъашхой Москвен Россе кхыча городашкен баха ца Iеш Украине, Закавказски, Среднеазиатски, Прибалтийски республикашка.

Конгресса болх чакхбоаллаше Москве хьаелларгья Дунен халкъашта юкъерча географий союза XIV Генеральни ассамблея.

Анатолий КУЗЬМИН,
АПН корреспондент.

Дзю-до латарах Олимпийски чимпион, СССР эслуженни спорта мастер Владимир Невзоров.

Чоьвгаш тIарча упражненеех Олимпиада дото призер А. Дитятин.

ТАСС фотохроника.

Т. А. ТЕБОЕВ,
Редактор

БАЛХА ХЬЕХ

«Чечено - Ингушводремстрой» треста Грозненски ПМК балха хьех яр специальносташ йола нах:

СКРЕПЕРИСТАШ

Э-303, ЭО-2621, Э-153 маркагIа йола экскаватораш тIа болх бе ЭКСКОВАТОРЩИКАШ,

АВТОКРАНОВЩИКАШ,

5 — 6 РАЗРЯД ЙОЛА ТОКАРАШ,

МЕДНИК - АККУМУЛЯТОРЩИК,

КАМЕНЩИКАШ,

ШОФЕРАШ,

АВТОМОБИЛИЙ ДВИГАТЕЛАШТА РЕМОНТ ЯРА А ГIУЛАКХ ДАРА А БОЛА БОЛХЛОЙ.

3 шу чакхдалалехьа квартира лургья, къахьегамах доагIа алапи — аккордно - премиальни

Адрес-Грозненски район, юрт Пригородни, 10-гIа километр, № 107 йолча автобусаца «10-гIа километр» яхача кхаччалца.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 август.

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «ЦаI массанена — массава а цхьаннена», Ленинградера передача. 10.15 — «Кинонеикъбара гойтара клуб». Передача дIахьу Ю. А. Сенкевича. 11.15 — Московски Академически хореографически училища дешархой концерт. 14.10 — Документальни телевизионни фильмай программа. 7-ча Ерригсоюзни фестивале совгIаташ деннараш. 15.15 — Фильм-концерт. Романа тIара кортош деш артиста А. Калягина 16.00 — Бераштa — фильм. «Скрипка юхаберзабар» художеств. фильм 17.15 — «Берий ахкан цхьа ди». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Сакъердамедараш». 18.40 — «Юрт. ГIулакхаши проблемаши». 19.10 — Ашараш лекх Российски Федераце Паччахьалкхен духовой оркестра Б. Дневас кулгаллеш. 19.40 — «Европа: хувцаммий ха». Передача дIахьу политически обозревателя А. Потапов. 20.10 — И. С. Тургенев. «Деш-дуташ доацаш кховбар». М. Горьке цIерагIча СССР Московски художественни Академически театра фильм-спектакль. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Фильм-спектакль дIахо гойт. 22.35 — С. Лунгул «Днестра иллеш» яха Фильм-концерт. Передача чакхъяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.20 — Халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 18.35 — «ДоттагIалца ба вай ниц». КховлагIа къахьегама семестр дIайозаш я. Нохч-ГIалгIай республикански студенчески гIишлой отряда командира И. Эльмурзаева выступлени. 18.45 — Киножурнал 18.55 — ХIара кхайна — дикала Знак. «Дика къахьегаш бв». Назрановски совхоз-техникум (гIалгIай меттала). 19.05 — «Шоана, бераш» (гIалгIай меттала). 19.15 — «Даьлашя хьо лацара» яха художественни фильм. 20.45 — Хоамаш, реклама

4 август

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — И. С. Тургенев. «Деш-дуташ доацаш кховбар». М. Горьке цIерагIча СССР Московски художественни Академически театра фильм-спектакль. 11.20 — «СССР халкъий иллеши халхараши». 14.20 — «Хьа къахьегам — хьа сий». Документальни фильмай программа. 15.05 — «Мамий школа». 15.35 — «Вай Iалам доаздаш да». 16.00 — Бераштa. Телевизионни художественни фильм. 17.15 — «24 сахьат». Информационный выпуск». 17.30 — Юрта сердалонаш. 18.00 — Кердадараш. 18.25 — «Саг закон». Передача дIахьу юридически Iилмай доктора А. А. Безуглова. 18.55 — Тираж «Спортлото». 19.05 — «Машара социальни прогресса духьа» Академика Ф. Р. Константинова выступлени. 19.20— Дукха серсш йола телевизионни художественни фильм. 21.00. — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «ДоттагIий юхьмараш». Передача дIахьу писателя Алексина. 22.15 — Концерт-серенада. Ашараш дIалокх Центральни телевидении Ерригсоюзни радион эрсий халкъа инструментальни академически оркестро. Передача чакхъяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчи меттала). 18.20 — «Кагирхойи атеизми» ВЛКСМ Гудермесски горкома хьалхарча секретара Р. Любовай беседа. 18.30 — «Саг общественни балха тIа». Цехкома председатель Ю. Галустин. 18.40 — «Корашка сердало» яха телефильм. 19.00 — Бераштa художественни фильм (школьникий заявкагIа). 20.05 — «Инарал Сабир Рахимов» яха документальни фильм. 20.20 — «ТIеххьара чаравьал» яха художественни фильм.

РАДИО

3 август.

6.30 — Шера ши хьувкъам. «Горец» совхозера передача (эрсий меттала). 6.50 — «Саги цун догн» Лора С Сайханова беседа (эрсий меттала). 7.20 — «Грозненски рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.26 — «Сердало» газета обзор. 7.32 — Хоамаш. 8.25— Хьамсарча мехках дола иллеш (гIалгIай меттала). 8.25 — Дика хьехам дIагIоргбац. КПСС Грозненски райкома секретара Н. Мадагова выступлеим (нохчий меттала). 9.15 — Тха почта (гIалгIай меттала). 9.30—Радиовыпуск «Къона заманхо» (гIалгIай меттала). 16.00 — Вахара советски образ доазонаш (эрсий меттала). 16.15 — «Балха хIара денна — дикала Знак». Швейно - производственни объединенера передача (нохчий меттала). 16.30 — Юрта боахама къахьегамхошта концерт (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIолла хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр сиха мух а хьекхаш хилен фегара температура республике — 25—30 градуси Грозне — 28—30 градуси йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр сиха мух хьекхаш хилен фегара температура бийсана — 14—19 градуси дийнахьа — 22—27 градуси йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ФаьлгаштIа — классови къовсам

ГIалгIайи нохчийн фаьлгаш тIа дувц, цу халкъий обществе хиннача классехи социальни ниисхо ца хиларахи. Цар тIа паччахьаш, аьлий, моллаш зовза, цIаьрмата, яьхка, тийшаболх боалла, цхьанна воча хIамах хьаж ца йоагIа, къиза нах ба, хIаьта къа а хьегаш, ше хьалечох баха нах камаьрша, фуннагIа тIакхачарах бохаргбоацаш, дог цIена ба. Иштта гойт вайна фаьлгаш тIа нохч-гIалгIай обществера классаш.

ДIаяхача замалахьа хала а къе а хиннад къахьегача наьха вахар Из дика гойташ ба «Лоамарочун коч» яха вайнаьха фаьлг. Цу тIа дувц къопача насас шин маьрдаь коч йиттарах. Геттара тиша хиппай из. МIадашеи хьопарои тIоа билла хинаб коча тIа. ХIаьта кIада дохкаденна хиннад. Воккхача саго юттийташ хиннаяц йохар кхераш. Из мара кхы коч а хиннаяц цун. Юххера а насас аьннар а даь, йиттийтай воккхача саго шин коч. Йиттача тIолдаш хулаш ехай из. ТIаювха коч йоацаш виса воккха саг вайлхав. ХIаьта кхы цIена коч уиа торо а хиннаяц.

Иштта къахьегамхой миска вахар дувцаш да «Ялх олг», «ИоIо баь хоам», «Эггара халагIа дар» яха а кхыдола а фаьлгаш

Шоайла барта я болаш къахьегача наьха хьакъ дуаш баьхаб паччахьа, аьлий, моллаш, купецаш. Из дика хьахьекхад «ЗIирка йийтта истара цIог» яхача фаьлга тIа. Уст бохка базар тIа ваха цхьа къе саг барт а баь Iехаву базархоша. Царех хIаране тIа а водаш «Фу, дех Iа цу гаьзах?» оал цунга. Шек воакх из ше бохкаш бар уст хиларах. Кхы ше ца витача, къеча саго оал царга «ЗIыркага хоаттаргла вай ер уст ба е газа я, аьнна». Хьаттача ЗIырко а оал базархой та доаккхаш истарах газа я. Кхы царна де хIама а ца хинна газа я, аьнна, царга бохк къеча саго шин уст, из бийча, пун цIог шийна хьа а лургдолаш

Бакъда, ЗIырко шийна баь тийшаболх юхабекх цо. Хала цамогаш вола ЗIырк волча вода из ше дарба дергда цунна аьле. Шеи ЗIырки цхьаь, кхы саг чу ца вуташ, цхьан цIагIа хила веза, аьннад цо, дарба дара. Иштта шоаш шиъ цхьаь висача чера истара цIог хьа а даьккха, «ДагадоагIий хьона, са истарах Iайха газа я аьнна», — хьаттад цо. ТIаккха из цIог йийттай къеча саго ЗIырка.

Хьайбаех долча фаьлгаш тIа а вайна холу классаш йолча обществера ниисхо йоаца хIамаш. «Борзи, цогали, зIийи» яхача фаьлга тIа дуэц цу кхаьинена юкъе низ болашагIа ше хиларца берзо лелаеча хоарцонех. Цхьан хьайба чураш корайоагIа цу кхаьинена а цхьана. Уж цхьаннена яала мара яц. Да лакхагIа хиннача лургья вай уж оал берзо, царна юкъе ше лакхагIа йоландаь. ВIаши хетта болалу уж шоай даьй мел лакха хинпаб. Берзо оал шин да лоам миссел лакха хиннав, цогало оал шин да морхашта корта хьалкхеташ хиннав, хIаьта зIыво оал цогалга: «Шин кертах хIама Iетталэра яхаш вари из?» Шийна дикана ях мотташ, цогало жоп лу: «Вар» аьле. ТIаккха, зIыво оал: «Цунна Iеттадениараш са даь цIокан тIара кIарцхалаш дар хьона».

Бакъда, котъяьнача зIыво аьннар хьаллацаш низ болча берзо, цунна эшаш из тайпа ниисхо. Шаьхка а цIаьхка а кхадж болл цо ше котъяла гIерташ. ХIаьта а бакълуви йола зIый котйоал.

Дувцараш оакхарий дале а, адамий вахаре хулаш дола хIамаш да цу тIа дувцараш: низ болчар кIалбисараш теIабар, харцонаш лелаяр, бакъда юххера а ниисхо котъяргхилар.

Дукха фаьлгаш, багагIбувцама дувцараш да гIалгIай фольклоре моллеи цун тийшаболхи бувцаш. Молла массаза а хиннав хьалдолча наьха гадоаккхаш. Из тайп-тайпара вувц фаьлгаш тIа: цIаьрмата, яьхка, хIамах вузаргвоацаш, цкъаза хьаькъал долаши хIилла йолаши, цкъаза Iэвдалеи шин дегIа тоам бара атта Iехалуши.

ДукхагIча даьке жерочунца тоссаделе хул молла гIулакхаш. 1970 шера тхо командировке долаш тхона бийцача фаьлга тIа молла вIаштIехьдоал шийца бийса йоаккхаргйолаш жеро раьза е. Бакъда, жеро раьза хул цунца бийса яккха, нагахьа санна цо ворда етта фуаш дахьаргдале. Молла хьатIаэц из.

Маьждиге ламаз де баьхкача нахага молла оал: кхоана оаш хIаране цхьацца фуъ ца дахье къематди оттаргда. Цо аьнначох тийшача наха, из ди тIа ца оттийта фуаш дахь. Уж фуаш а ийце, сарахьа молла жеро йолча вода.

Тхьовра цар барт беча хана цар къамаьл хезад цхьан къеча сага. Молла жеро йолча цIагIа чуваьлча къеча саго дIаюг цун фуаш дахьаш ена ворда. Молла ше лийрхIар чакх а ца доалаш цIавода.

Цу фаьлга тIа, вайна гучча тайпара, баьле нах шийна тоам бара Iехабеш, хIилла йолаш ва цхьан-даькъе, шоллагIча-даькъе. лоаца уйла йолаш дегIа тоам бе гIортаро атта тувлаверг — волаш саг ва молла. ХIаьта къе саг сабар долаш, говза, хьалха-тIехьа де лелар фуд ховш ва.

Халкъо шин фаьлга тIа котвалийтац тийшаболх боалла молла. Фаьлгаш тIа ювц наьха дег чура уйлаш, моллах царна хетар, цунна хилча шоашта ловш дар. Бакъда вахаре иштта цийслац гIулакх. Молла нах Iехабу, цар рузкъах вах, тийшабалхаш ду.

Вайнаьха фаьлгаш тIа ювц хIара заман къаьст-къаьста йола башхалонаши белгалонаши. Масала, родовой строй йолча хана халкъо кхелла фаьлгаш вIалла тара дац классаш йола обществэ хьахинначул тIехьагIа халкъо даьрашта.

Вайнаьха фаьлгаш тIа дувцача хIамаша вайна хайт нохч-гIалгIай обществе классаш хинна хилар, цу классашта юкъе цIаккха а барт хургбоаца къовсам лаьтталга. Цар хьахьокх «едини потока» буржуазни теори харц хилар а общества марксистско-ленински хьисапе тохкам бича мара адамий вахара ниийса никъ корабоагIаргбоацаш хилар а.

А. ТАНКИЕВ,
Нохч-ГIалгIай историе, метта, литература Iилма-тохкама института литература сектора Iилма сотрудник.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурая отдели — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Мояковске 92, Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского 92.

Заказ № 5777.